

בַּרְשָׁת

נח

עם אונקלוס ורש"י

פרשת נח

ט אֱלֹהִים תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ

צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדֹרֹתָיו אֶת

הָאֱלֹהִים הִתְחַלֵּף נֹחַ:

אֵלֶּן תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ גָּבַר זָכָאִי שְׁלִים

הָיָה בְּדָרוֹהִי בְּדַחֲלָתָא דִּיִּי הִלִּיף נֹחַ:

אלה תולדת נח נח איש צדיק. הואיל

והזכירו, סיפר בשבחו, שנאמר זכר צדיק
לברכה. דבר אחר, ללמדך שעיקר
תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים
בדורותיו. יש מרבותינו דורשים אותו
לשבח, כל שכן שאילו היה בדור צדיקים
היה צדיק יותר, ויש שדורשים אותו
לגנאי, לפי דורו היה צדיק, ואילו היה
בדורו של אברהם לא היה נחשב לכולם:
את האלהים התהלך נח. ובאברהם הוא
אומר אשר התהלכתי לפניו, נח היה צריך
סעד לתומכו, אבל אברהם היה מתחזק

ומהלך בצדקו מאליו: התהלך. לשון
עבר, וזהו שמושו של לי בלשון כבד
משמשת להבא ולשעבר בלשון אחד, קום
התהלך, להבא. התהלך נח, לשעבר.
התפלל בעד עבדיך, להבא. ובא והתפלל
אל הבית הזה, לשון עבר, אלא שהוי"ו
שבראשו הופכו להבא:

וַיֹּלֶךְ נֹחַ שְׁלֹשָׁה בָּנִים אֵת
שֵׁם אֶת חָם וְאֶת יָפֶת׃
וְאוֹלִיד נֹחַ תִּלְתָּא בְּנֵי יֵת שֵׁם יֵת חָם

וַיֵּת יִפֹּת:

יא וַתֵּשֶׁחַת הָאָרֶץ לִפְנֵי

הָאֱלֹהִים וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ חֲמָם:

וַאֲתַחֲבֹלֶת אֶרֶץ קָדָם יִי וַאֲתַמְּלִי־אֶת

אֶרֶץ חֲטוּפִין:

וַתֵּשֶׁחַת. לָשׁוֹן עֲרוּזָה וְעִבּוּדַת אֱלִילִים,

כְּמוֹ כֵּן תִּשְׁחִיתוּן: וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ חֲמָם.

גִּזְלָוִם וּמִן הַחֲמָם אֲשֶׁר בַּכִּפִּיהֶם:

יב וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאָרֶץ

וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה כִּי הִשְׁחִית כָּל

בֶּשֶׁר אֶת דְּרָכּוֹ עַל הָאָרֶץ:

וַחֲזָא יי ית אֶרְעָא וְהָא אֶתְחַבֵּלֵת אֲרִי

חֲבִילוֹ כָּל בְּסָרָא אֲנִשׁ ית אֶרְחָה עַל

אֶרְעָא:

כִּי הִשְׁחִית כָּל בֶּשֶׁר. אֲפִילוֹ בַּהֲמָה חִיָּה

וְעוֹף נְזֻקָקִין לִשְׂאִינָן מִיָּנָן:

יג וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קֵץ כָּל

בֶּשֶׁר בָּא לִפְנֵי כִּי מִלְּאָה

הָאָרֶץ חָמָם מִפְּנֵיהֶם וְהִנְנִי

מֵשְׁחִיתָם אֶת הָאָרֶץ׃

וְאָמַר יי לִנְחַ קֶצֶא דְכָל בְּסָרָא עֲלֵת

לְקַדְמִי אֲרִי אֶת־מְלִי־אֵת אֶרְעָא חֲטוּפִין

מִן קָדָם עוֹבְדֵי־הוֹן בִּישִׁיא וְהָא אֲנָא

מִחַבְלֵהוֹן עִם אֶרְעָא׃

קֶץ כָּל בֶּשֶׂר. כָּל מְקוֹם שֶׁאֵתָּה מוֹצֵא זָנוּת

וְעִבּוּדֵת אֱלִילִים, אֲנִידְרֵלְמוּסִיא בָּאָה

לְעוֹלָם, וְהוֹרֵגֶת טוֹבִים וְרַעִים׃ כִּי מִלֵּאָה

הָאָרֶץ חָמָם. לֹא נִחַתָּם גִּזְרֵי דִינָם אֲלֵא עַל

הגזל: את הארץ. כמו מן הארץ, ודומה לו
כצאתי את העיר, מן העיר. חלה את
רגליו, מן רגליו. דבר אחר את הארץ, עם
הארץ, שאף שלשה טפחים של עומק
המחרישה נמוחו ונטשטשו:

יד עֲשֶׂה לָךְ תֵּבַת עֲצֵי גֹפֶר
קָנִים תַּעֲשֶׂה אֶת הַתֵּבָה
וְכַפַּרְתָּ אֹתָהּ מַבֵּית וּמַחוּץ
בַּכֹּפֶר:

עֶבֶד לָךְ תֵּבֹתָא דְאֶעִין דְקַדְרוּם

מְדוֹרִין תַּעֲבֹד יְתָ תַּבּוֹתָא וְתַחֲפִי יְתָהּ

מִגּוֹ וּמִבָּרָא בְּכּוֹפְרָא:

**עשה לך תבת. הרבה ריזח והצלה לפניו,
ולמה הטריחו בבנין זה, כדי שיראוהו
אנשי דור המבול עוסק בה ק"כ שנה,
ושואלין אותו מה זאת לך, והוא אומר
להם עתיד הקב"ה להביא מבול לעולם,
אולי ישובו: עצי גופר. כך שמו, ולמה
ממין זה, על שם גפרית, שנגזר עליהם
להמחות בו: קנים. מדורים מדורים לכל
בהמה וחיה: בכפר. זפת בלשון ארמי,**

ומצינו בגמרא כופרא. בתיבתו של משה,
על ידי שהיו המים תשים, דיה בחומר
מבפנים וזפת מבחוץ, ועוד כדי שלא יריח
אותו צדיק ריח רע של זפת, אבל כאן,
מפני חוזק המים זפתה מבית ומבחוץ:

טוֹוֹזָה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אֶתָּה שְׁלֹשׁ
מֵאוֹת אַמָּה אֶרֶץ חֲתֻבָּה
חֲמִשִּׁים אַמָּה רְחֻבָּה וְשְׁלֹשִׁים
אַמָּה קוֹמָתָה:

וְדִין דְּתַעֲבֹד יְתָה תִּלֵּת מְאָה אַמִּין

אֲרָכָא דְּתִבּוֹתָא חֲמִשִּׁין אַמִּין פְּתִיָּה

וְתִלְתִּין אַמִּין רֹמָה:

טז צִהַר תַּעֲשֶׂה לְתִבָּה וְאֶל

אַמָּה תִּכְלֶנָּה מִלְּמַעְלָה וּפֶתַח

הַתִּבָּה בְּצִדָּהּ תַּשִּׂים תַּחְתִּיָּם

שְׁנָיִם וְשְׁלֹשִׁים תַּעֲשֶׂה:

יָהוּר תַּעֲבִיד לְתִבּוֹתָא וְלֹא־מֵתָא

תִּשְׁכַּלְלֶנָּה מִלְּעֵלָּא וְתִרְעָא דְּתִבּוֹתָא

בְּסִטְרָה תִּשְׂוִי מְדוּרִין אֲרַעִין תְּנִינִין

וְתִלְיַתָּאִין תַּעֲבֹדְנָה:

צֹהֵר. יֵשׁ אֹמְרִים חֲלוֹן, וַיֵּשׁ אֹמְרִים אֲבֹן
טוֹבָה הַמַּאִירָה לָהֶם: וְאֵל אִמָּה תִכְלֹנָה
מִלְמַעְלָה. כְּסוּיָה מִשׁוּפָּע וְעוֹלָה, עַד
שֶׁהוּא קָצָר מִלְמַעְלָה וְעוֹמֵד עַל אִמָּה, כְּדִי
שִׁיזוּבוּ הַמִּים לְמַטָּה: בַּצָּדָה תֵּשִׁים. שְׁלֹא
יִכְלוּ הַגַּשְׁמִים בָּה: תַּחֲתִים שְׁנַיִם
וְשְׁלֹשִׁים. ג' עֲלִיּוֹת זֶה עַל גֹּב זֶה, עֲלִיּוֹנִים
לְאָדָם, אֲמַצְעִים לְמַדּוּר, תַּחֲתִיִּים לְזָבִל:
יִזְוֶאֲנִי הַנְּנִי מִבֵּיא אֶת הַמִּבּוֹל

מִיָּם עַל הָאָרֶץ לְשַׁחַת כָּל

בֶּשָׂר אֲשֶׁר בּוֹ רוּחַ חַיִּים

מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר

בָּאָרֶץ יָגוּעַ:

וְאֵנָּה הִיא אֲנִי מִיְּתִי יְת טוֹפָנָה מִיָּא

עַל אֶרֶץ לְחַבְלָא כָּל בְּסָרָא דִּי בֵּה

רוּחָא דְחַיִּי מִתַּחַת שָׁמַיָּא כָּל דִּי

בְּאֶרֶץ יָמוּת:

וְאֵנִי הֵנִי מִבִּיא. הֵנִי מוֹכֵן לְהַסְכִּים עִם

אותם שזרזוני ואמרו לפני כבר מה אנוש
כי תזכרנו: מבול. שבלה את הכל, שבלבל
את הכל, שהוביל את הכל מן הגבוה
לנמוך, וזהו לשון אונקלוס שתרגם
טופנא, שהציק את הכל והביאם לבבל
שהיא עמוקה, לכך נקראת שנער, שננערו
שם כל מתי מבול.:

יח וְהִקְמֹתִי אֶת בְּרִיתִי אִתָּךְ
וּבָאת אֵל הַתְּבֹה אִתָּה וּבְנֶיךָ
וְאִשְׁתְּךָ וְנָשִׁי בְנֶיךָ אִתָּךְ:

וְאַקִם יְת קִימִי עֲמָךְ וְתֵעוֹל לְתִבּוֹתָא

אַתּ וּבִנְךָ וְאַתְתָּךְ וְנִשִּׁי בְנֶיךָ עֲמָךְ:

וְהִקְמַתִּי אֶת בְּרִיתִי. בְּרִית הִיָּה צָרִיד, עַל

הַפִּירוֹת שֶׁלֹּא יִרְקְבוּ וַיַּעֲבֹשׁוּ, וְשֶׁלֹּא

יִהְיֶהוּ רָשָׁעִים שְׁבִדוֹר: אֶתָּה וּבְנֶיךָ

וְאַשְׁתְּךָ. הָאֲנָשִׁים לְבַד וְהַנְּשִׁים לְבַד,

מִכָּאן שֶׁנֶּאֱסְרוּ בַת־שֵׁמֶשׁ הַמָּטָה:

יֵט וּמִכָּל הָחַי מִכָּל בֶּשָׂר שְׁנַיִם

מִכָּל תָּבִיא אֶל הַתְּבָחָה לְהַחֲיֹת

אֶתְּךָ זָכָר וְנִקְבָּה יְהִיו:

וּמִכָּל דְּחַי מִכָּל בְּסָרָא תִּירִין מִכָּלָּא
תַּעֲיִל לְתַבּוּתָא לְקִימָא עִמָּךְ דְּכַר
וְנוֹקְבָא יְהוֹן:

ומכל החי. אפילו שדים: שנים מכל. מן
הפחות שבהם לא פחתו משנים, אחד זכר
ואחד נקבה:

ב מִתְּהַעֲוָף לְמִינָהּ וּמִן הַבְּהֵמָה
לְמִינָהּ מִכָּל רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה
לְמִינָהּ שְׁנַיִם מִכָּל יְבֵאוּ אֵלֶיךָ

לְהַחְיֹת:

מֵעוֹפֹא לְזִנּוּהִי וּמִן בְּעִירָא לְזִנּוּהָ וּמִכָּל

רֶחֱשָׁא דְאַרְעָא לְזִנּוּהִי תִירִין מִכָּלֹא

יַעֲלוֹן לִוְתָךְ לְקִימָא:

מִהָעוֹף לְמִינֵהוּ. אוֹתָן שִׁדְבְּקוּ בְּמִינֵיהֶם

וְלֹא הִשְׁחִיתוּ דְרָכָם, וּמֵאֲלֵיהֶם בָּאוּ, וְכָל

שֶׁהִתִּיבָה קוֹלְטָתוֹ הַכִּנִּים בָּהּ:

כֹּא וְאַתָּה קַח לָךְ מִכָּל מִנְאֶכֶל

אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְאַסְכֹּת אֵלֶיךָ וְהָיָה

לָךְ וְלָהֶם לֹאֲכָלָהּ׃

וְאֵת סֵב לָךְ מִכָּל מִיכַל דְּמִתְאַכַּל

וְתִכְנוֹשׁ לְוֹתֶךָ וַיְהִי לָךְ וְלַהּוֹן לְמִיכַל׃

כֹּב וַיַּעַשׂ נֹחַ כָּכָל אֲשֶׁר צִוָּה

אֹתוֹ אֱלֹהִים כֵּן עָשָׂה׃

וַעֲבַד נֹחַ כָּכָל דֵּי פִקִּיד יְתָהּ יִי כֵן

עָבַד׃

וַיַּעַשׂ נֹחַ זֶה בְּנֵין הַתִּיבָה׃

אָ טַשְׁנִי וַיֹּאמֶר יְהוָה לְנֹחַ

בֹּא אִתָּהּ וְכָל בֵּיתְךָ אֵלַי

הַתְּבָה כִּי אֶתְּךָ רְאִיתִי צְדִיק

לִפְנֵי בְדוֹר הַזֶּה:

וַאֲמַר יִי לְנֹחַ עוֹלָא וְכָל אֲנֶשׁ בֵּיתְךָ

לְתִבּוֹתָא אֲרִי יִתְּךָ חֲזִיתִי זָכָא קָדְמִי

בְּדָרָא הַדִּין:

רְאִיתִי צְדִיק. וְלֹא נֹאמַר צְדִיק תְּמִים,

מכאן שאומרים מקצת שבתו של אדם
בפניו וכולו שלא בפניו:

ב מכל הבהמה הטהורה תקח
לך שבעה שבעה איש
ואשתו ומן הבהמה אשר לא
טהרה הוא שנים איש
ואשתו:

מכל בעירא דכיא תסב לך שבעה
שבעה דכר ונוקבא ומן בעירא דלא

אִיתָהָא דְכִיָּא הִיא תִּרְיִן דְּכֹר וְנוֹקְבָא:

הַטְהוּרָה. הַעֲתִידָה לְהִיזַת טְהוּרָה

לְיִשְׂרָאֵל, לְמַדְנוּ שֶׁלְמַד נַח תּוֹרָה: שְׁבַעַה

שְׁבַעַה. כְּדִי שִׁיקְרִיב מֵהֶם קֶרְבֵּן בְּצִאתוֹ:

גַּם מִמַּעוֹף הַשָּׁמַיִם שְׁבַעַה

שְׁבַעַה זָכָר וְנִקְבָּה לְחֵיזַת זֶרַע

עַל פְּנֵי כָּל הָאָרֶץ:

אֵף מִמַּעוֹפָא דְשָׁמַיָא שְׁבַעַא שְׁבַעַא

דְּכֹר וְנוֹקְבָא לְקִימָא זֶרַעַא עַל אִפִּי

כָּל אֶרֶץ־אֵל:

גם מעוף השמים וגו'. בטהורים הכתוב

מדבר, ולמד סתום מן המפורש:

דָּ כִּי לַיָּמִים עוֹד שְׁבַע־עָה אֲנֹכִי

מִמַּטִּיר עַל הָאָרֶץ אֶרְבָּעִים

יּוֹם וְאֶרְבָּעִים לַיְלָה וּמַחֲיִיתִי

אֶת כָּל הַיָּקוֹם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי

מֵעַל פָּנַי הָאֲדָמָה:

אֲרִי לְזֶמֶן יוֹמִין עוֹד שְׁבַע־עָה אֲנִי מַחֵת

מִטָּרָא עַל אֶרֶץ אַרְבַּעִין יָמִין

וְאַרְבַּעִין לַיְלֹון וְאַמְחִי יָת כָּל יְקוֹמָא

דִּי עֲבַדַּת מַעַל אִפִּי אֶרֶץ:

כִּי לַיָּמִים עוֹד שְׁבַעָה. אִלּוּ ז' יָמִי אֲבֹלוּ

שֶׁל מִתּוֹשֶׁלַח הַצַּדִּיק, שְׁחָם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ

הוּא עַל כְּבוֹדוֹ וְעַכְבֵּי אֶת הַפּוֹרְעָנוֹת, צֹא

וְחָשׁוּב שְׁנוּתֵיו שֶׁל מִתּוֹשֶׁלַח, וְתַמְצֵא

שֶׁהֵם כֻּלָּם בִּשְׁנַת ת"ר שְׁנָה לַחֲיֵי נֹחַ: כִּי

לַיָּמִים עוֹד. מֵהוּ עוֹד, זְמַן אַחֲרֵי זְמַן, זֶה

נוֹסֵף עַל ק"כ שְׁנָה: אַרְבַּעִים יוֹם. כִּנְגַד

יצירת הולד, שקלכלו להטריח ליוצרים
לצור צורת ממזרים:

ה ויעש נח ככל אשר צוהו
יהוה:

ועבד נח ככל די פקדה יי:
ויעש נח. זה ביאתו לתיבה:

ו ונח בן שש מאות שנה
והמבול היה מים על הארץ:
ונח בר שת מאה שנין וטופנא הוה

מֵיָא עַל אֶרְעָא:

וַיָּבֹא נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וְנָשֵׁי

בָּנָיו אִתּוֹ אֶל הַתֵּבָה מִפְּנֵי מִי

הַמַּבּוּל:

וַעֲלֹ נֹחַ וּבָנָיו וְאִתָּהּ וְנָשֵׁי בָנָיו

עִמָּה לַתֵּבֹתָא מִן קֶדֶם מִי טּוֹפָנָא:

נח ובניו. האנשים לבד והנשים לבד, לפי

שנאסרו בתשמיש המטה, מפני שהעולם

שרוי בצער: מפני מי המבול. אף נח

מקטני אמנה היה, מאמין ואינו מאמין
שיבא המבול, ולא נכנס לתיבה עד
שדחקוהו המים:

ח מן הבהמה הטהורה ומן
הבהמה אשר איננה טהרה
ומן העוף וכל אשר רמש על
הארמה:

מן בעירא דכיא ומן בעירא די
ליתהא דכיא ומן עופא וכל די רחש

עַל אֶרֶץ־אֵל:

ט שְׁנַיִם שְׁנַיִם בָּאוּ אֶל נֹחַ אֶל

הַתְּבָה זָכָר וְנִקְבָּה כַּאֲשֶׁר צִוָּה

אֱלֹהִים אֶת נֹחַ:

תָּרִין תָּרִין עָלוּ לֹות נֹחַ לַתְּבוּתָא דְּכֹר

וְנוֹקְבָא כְּמָא דִּי פִקִּיד יֵי ית נֹחַ:

באו אל נח. מאלֵיהֶן: שנים שנים. כלם

הושוו במנין זה, מן הפחות היו שנים:

וַיְהִי לְשִׁבְעַת הַיָּמִים וַיְמִי

הַמַּבּוּל הָיָה עַל הָאָרֶץ:

וַהֲוָה לְזִמְן שְׁבַעַת יוֹמִין וַיִּמֵּי טוֹפָנָא הוּוּ

עַל אֶרֶץ:

יָא בְּשָׁנַת שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה

לְחַיֵּי נֹחַ בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּשִׁבְעָה

עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בַּיּוֹם הַזֶּה

נִבְקְעוּ כָּל מַעֲיָנוֹת תְּחוֹם רֶבֶחַ

וְאֶרֶבֹת הַשָּׁמַיִם נִבְתְּחוּ:

בְּשָׁנַת שֶׁת מָאָה שָׁנִין לְחַיֵּי נֹחַ בִּירְחָא

תִּנְיָנָא בְּשִׁבְעַת עֲשָׂרָא יוֹמָא לִירְחָא

בְּיוֹמָא הַדִּין אֶתְבְּזְעוּ כָּל מַבּוּעֵי

תְּהוֹמָא רַבָּא וְכוּי שְׁמִיָּא אֶתְפַּתְחוּ:

בחודש השני. רבי אליעזר אומר זה

מרחשון, ר' יהושע אומר זה אייר: נבקעו.

לְהוֹצִיא מִימֵיהֶן: תְּהוֹם רְבָה. מֵדָה כִּנְגַד

מֵדָה, הֵם חָטְאוּ בְּרָבָה רַעַת הָאָדָם וּלְקוּ

בְּתְהוֹם רְבָה:

יב וַיְהִי חֶגְגֶּשֶׁם עַל הָאָרֶץ

אַרְבַּעַיִם יוֹם וְאַרְבַּעַיִם לַיְלָה:

וְהָיָה מִטָּרָא נִחַת עַל אֶרֶץ אַרְבְּעִין

יָמִים וְאַרְבְּעִין לַיָּלֹון:

וַיְהִי הַגֶּשֶׁם עַל הָאָרֶץ. וְלֹהֵלֵךְ הוּא אֹמֵר

וַיְהִי הַמְּבֹול, אֲלֵא כַשְׁהוֹרִידֵן הוֹרִידֵן

בְּרַחֲמִים, שֶׁאִם יִחְזְרוּ יִהְיוּ גֶשֶׁמִּי בִּרְכָה,

וְכִשְׁלֹא חֲזְרוּ הָיוּ לְמְבֹול: אַרְבַּעִים יוֹם

וְגו'. אֵין יוֹם רֵאשׁוֹן מִן הַמִּנִּין, לְפִי שֶׁאֵין

לֵילוֹ עִמּוֹ, שֶׁהָרִי כְּתִיב בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקְעוּ כָל

מַעֲיָנוֹת, נִמְצְאוּ אַרְבַּעִים יוֹם כָּלִים בַּב"ח

בְּכִסְלוֹ ל' אֲלִיעֶזֶר, שֶׁהֶחֱדָשִׁים נִמְנִין

בְּסִדְרֵן אֶחָד מִלֵּא וְאֶחָד חֶסֶד, הָרִי י"ב

ממרחשון וכ"ח מכסליו:

יג בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נֹחַ

וְשֵׁם וְחָם וְיָפֶת בְּנֵי נֹחַ וְאַשְׁת

נֹחַ וְשִׁלְשֶׁת נָשִׁי בָנָיו אֵתָם

אֵל הַתְּבָה:

בְּכָרֶן יוֹמָא הָדִין עָאֵל נֹחַ וְשֵׁם וְחָם

וְיָפֶת בְּנֵי נֹחַ וְאֵתָת נֹחַ וְתִלְתָּא נָשִׁי

בְּנוֹהֵי עֲמָהוֹן לְתִבּוֹתָא:

בעצם היום הזה. למדך הכתוב שהיו בני

דורו אומרים, אילו אנו רואים אותו נכנס
לתיבה, אנו שוברין אותה והורגין אותו,
אמר הקב"ה אני מבניסו לעיני כלם
ונראה דבר מי יקום:

יד הַמָּטָה וְכָל הַחַיָּה לְמִינָהּ וְכָל
הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְכָל הָרֶמֶשׂ
הָרֹמֵשׁ עַל הָאָרֶץ לְמִינָהּ וְכָל
הָעוֹף לְמִינָהּ כָּל צֶפֶר כָּל
כָּנָף:

אֲנוּן וְכָל חַיְתָּא לְזִנְה וְכָל בְּעִירָא לְזִנְה

וְכָל רֶחֱשָׁא דְרַחֲשׁ עַל אֲרֻעָא לְזִנְהִי

וְכָל עוֹפָא לְזִנְהִי כָּל צִפֹּר כָּל דְּפָרַח:

צִפּוֹר כָּל כְּנָף. דְּבוֹק הוּא, צִפּוֹר שֶׁל כָּל

מִין כְּנָף, לְרַבּוֹת חֲגָבִים.:

טו וַיִּבְּאוּ אֶל נֹחַ אֶל הַתְּבָח

שְׁנַיִם שְׁנַיִם מִכָּל הַבָּשָׂר אֲשֶׁר

בּוֹ רוּחַ חַיִּים:

וַעֲלוּ עִם נֹחַ לַתְּבוֹתָא תֵּרִין תֵּרִין מִכָּל

בְּשָׂרָא דִּי בַּה רוּחָא דְחַיִּי:

טו וְהַבָּאִים זָכָר וּנְקֵבָה מִכָּל

בְּשָׂר בָּאוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ

אֱלֹהִים וַיִּסְגֹּר יְהוָה בַּעֲדָו:

וְעָלִיא דְכָר וּנְקֵבָא מִכָּל בְּשָׂרָא עָלוּ

כַּמָּא דִּי פִקִּיד יְתָה יִי וְאַגֵּן יִי

(בְּמִימְרָה) עָלוּהִי:

ויסגור ה' בעדו. הגין עליו שלא שברוה,

הקִיף התיבה דוּבִים ואריות והיו הורגים

בהם. ופשוטו של מקרא, סגר כנגדו מן
המים, וכן כל בעד שבמקרא לשון כנגד
הוא, בעד כל רחם, בעדך ובעד בניך, עור
בעד עור, מגן בעדי, התפלל בעד עבדיך,
כנגד עבדיך:

שלישי

ויהי

המבול ארבעים יום על
הארץ וירבו המים וישאו את

הַתְּבָה וְתָרַם מֵעַל הָאָרֶץ:

וְהָיָה טוֹפָנָא אֲרִבְעִין יָמִים עַל אֶרֶץ

וְסָגִיאוּ מֵיָּא וְנָטְלוּ יָת תְּבוֹתָא וְאַתְרַמַּת

מֵעַל אֶרֶץ:

וְתָרַם מֵעַל הָאָרֶץ. מְשׁוֹקַעַת הִיְתָה בְּמִים

י"א אָמָה, כִּסְפִינָה טַעוֹנָה הַמְשׁוֹקַעַת

מִקְצָתָה בְּמִים, וּמִקְרָאוֹת שְׁלֹפְנֵינוּ יוֹכִיחוּ:

יח וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם וַיִּרְבוּ מְאֹד

עַל הָאָרֶץ וַתִּלָּךְ הַתְּבָה עַל

פְּנֵי הַמַּיִם:

וּתְקִיפוּ מֵיָא וּסְגִיאוּ לַחֲדָא עַל אֲרֻעָא

וּמַהֲלֻכָא תְּבוּתָא עַל אִפֵּי מֵיָא:

וַיִּגְבְּרוּ. מֵאֲלִיהֶן:

יֵט וְהַמַּיִם גָּבְרוּ מְאֹד מְאֹד עַל

הָאָרֶץ וַיִּכָּסּוּ כָּל הַחַיִּים

הַגְּבוּהִים אֲשֶׁר תַּחַת כָּל

הַשָּׁמַיִם:

וּמֵיָא תְּקִיפוּ לַחֲדָא לַחֲדָא עַל אֲרֻעָא

וְאֶת־חֲפִיאוֹ כָּל טוֹרֵי־אֶרֶץ־רַמְיָא דִּי תַּחֲוֹת

כָּל שְׂמִיָּא:

ב חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אֲמָה מִלְּמַעְלָה

גְּבֹהֵי הַמַּיִם וַיַּכְסּוּ הַהָרִים:

חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵי אַמִּין מִלְּעֵלָא תְּקִיפוּ מִיָּא

וְאֶת־חֲפִיאוֹ טוֹרֵי־אֶרֶץ:

חמש עשרה אמה מלמעלה. למעלה

של גובה כל ההרים, לאחר שהשזו המים

לראשי ההרים:

כא וַיִּגְזַע כָּל בֶּשָׂר הָרֹמֵשׁ עַל

הָאָרֶץ בָּעוֹף וּבַבְּהֵמָה וּבַחַיָּה

וּבְכָל הַשָּׂרִץ הַשָּׂרִץ עַל הָאָרֶץ

וְכָל הָאָדָם׃

ומית כל בֶּשָׂר דָּרָחַשׁ עַל אֲרֻעָא

בָּעוֹפֵא וּבַבְּעִירָא וּבַחַיָּתָא וּבְכָל רֶחֶשׂא

דָּרָחַשׁ עַל אֲרֻעָא וְכָל אֲנָשָׁא׃

כב כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים

בְּאַפִּיּוֹ מִכָּל אֲשֶׁר בָּחַרְבָּה

מִתּוֹ:

כֹּל דֵּי נִשְׁמַתָּא רוּחָא דְחַיִּין בְּאַפּוֹהִי

מִכָּל דֵּי בִיבְשַׁתָּא מִיתּוֹ:

נשמת רוח חיים. נשימה של רוח חיים:

אשר בחרבה. ולא דגים שבים:

כג וַיִּמָּח אֶת כָּל הַיָּקוּם אֲשֶׁר

עַל פְּנֵי הָאָרֶץ מֵאָדָם עַד

בְּהֵמָה עַד רֶמֶשׂ וְעַד עוֹף

הַשָּׁמַיִם וַיִּמָּחוּ מִן הָאָרֶץ

וַיִּשְׁאַר אֶךְ נֹחַ וְאַשֵּׁר אֶתוֹ

בַּת־בֶּה:

וּמִחָא יֵת כָּל יְקוּמָא דִּי עַל אֲפִי אֲרָעָא

מֵאַנְשָׁא עַד בְּעִירָא עַד רְחֶשָׁא וְעַד

עוֹפָא דְשָׁמַיָא וְאֶת־מַחֲיָאוֹ מִן אֲרָעָא

וְאֶשְׁתָּאֵר בָּרַם נֹחַ וְדִי עֵמָּה בְּתִבּוֹתָא:

וימח. לשון ויפעל הוא, ואינו לשון

ויפעל, והוא מגזרת ויפן ויבן. כל תיבה

שסופה ה"א, כגון בנה, מחה, קנה,

כשהוא נותן וי"ו יו"ד בראשה, נקוד

בחירק תחת היו"ד: אך נח. לבד נח, זהו
פשוטו. ומדרש אגדה, גונח וכוזה דם
מטורח הבהמות והחיות. ויש אומרים
שאיחר מזונות לארי והכישו, ועליו נאמר
הן צדיק בארץ ישולם:

כד וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם עַל הָאָרֶץ
חֲמֵשִׁים וּמֵאת יוֹם:
וַתִּקֵּפוּ מִיָּא עַל אֶרֶץ מֶלֶךְ וַחֲמִשִּׁין
יוֹמִין:

א וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נֹחַ וְאֶת

כָּל הַחַיָּה וְאֶת כָּל הַבְּהֵמָה

אֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתְּבָה וַיַּעֲבֹר

אֱלֹהִים רוּחַ עַל הָאָרֶץ וַיִּשְׁכַּח

הַמַּיִם:

וַדְּכִיר יְיָ יֵת נֹחַ וְיֵת כָּל חַיְתָּא וְיֵת כָּל

בְּעִירָא דִּי עֲמָה בַּתְּבוֹתָא וַאֲעֲבֹר יְיָ

רוּחָא עַל אֶרֶץ וַנַּחוּ מֵיָא:

ויזכור אלהים. זה השם מדת הדין הוא,

ונהפכה למדת רחמים על ידי תפלת
הצדיקים, ורשעתן של רשעים הופכת
מדת רחמים למדת הדין, שנאמר וירא ה'
כי רבה רעת האדם וגו' ויאמר ה' אמצה,
והוא שם מדת רחמים: ויזכור אלהים את
נח וגו'. מה זכר להם לבהמות, זכות שלא
השחיתו דרכם קודם לכן, ושלא שמשו
בתיבה: ויעבר אלהים רוח. רוח תנחומין
והנחה עברה לפניו: על הארץ. על עסקי
הארץ: וישבו. כמו בשוך חמת המלך,
לשון הנחת חמה:

ב וַיִּסְכְּרוּ מַעֲיָנֹת תְּהוֹם

וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם וַיִּכְלֹא הַגֶּשֶׁם

מִן הַשָּׁמַיִם:

וְאַסְתָּכְרוּ מִבּוֹעֵי תְּהוֹמָא וְכוּי שְׁמַיָא

וְאַתְכְּלִי מִטָּרָא מִן שְׁמַיָא:

וַיִּסְכְּרוּ מַעֲיָנוֹת. כַּשֵּׁנֶפֶתְחוֹ כְּתִיב כֹּל

מַעֲיָנוֹת, וּבֹאן אֵין כְּתִיב כֹּל, לְפִי

שִׁנְשִׁיירוּ מַהֵם אוֹתָן שִׁישׁ בָּהֶם צוּרֶךְ

לְעוֹלָם, כְּגוֹן חֲמִי טַבְרִיא וְכִיּוּצָא בָּהֶם:

וַיִּכְלֹא. וַיִּמְנַע, כִּמּוֹ לֹא תִכְלֹא רַחֲמִיד, לֹא

יכלה ממך:

ג וַיָּשִׁיבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ

הָלוֹךְ וְשׁוֹב וַיַּחְסְרוּ הַמַּיִם

מִקְצֵה חֲמִשִּׁים וּמֵאֵת יוֹם:

וַתָּבוּ מֵיָּא מֵעַל אֶרֶץ אֲזִלִּין וַתִּיבֵין

וַיַּחְסְרוּ מֵיָּא מִסּוּף מֵאָה וַחֲמִשִּׁין יוֹמִין:

מקצה חמשים ומאת יום. התחילו

לחסור והוא אחד בסיון. כיצד, בכ"ז

בכסליו פסקו הגשמים, הרי ג' מכסליו,

וב"ט מטבת הרי ל"ב, ושבט ואדר וניסן

ואייר קי"ח, הרי ק"נ:

וַתֵּנַח הַתֵּבָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי

בַּשְּׁבָעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ עַל

הָרִי אֲרָרָט:

וַנַּחַת תִּבּוֹתָא בִּירְחָא שְׁבִיעָאָה בַּשְּׁבַעַת

עֶשֶׂר יוֹמָא לִירְחָא עַל טוֹרֵי קַרְדּוֹ:

בחדש השביעי. סיון, והוא שביעי

לכסליו שבו פסקו הגשמים: בשבעה

עשר יום. מכאן אתה למד שהיתה

התיבה משוקעת במים י"א אמה. שהרי
כתיב בעשירי באחד לחדש נראו ראשי
ההרים, זה אב שהוא עשירי למרחשון
לירידת גשמים, והם היו גבוהים על
ההרים חמש עשרה אמה, וחסרו מיום
אחד בסיון עד אחד באב, חמש עשרה
אמה לששים יום, הרי אמה לד' ימים,
נמצא שבי"ו בסיון לא חסרו אלא ד'
אמות, ונחה התיבה ליום המחרת, למדת
שהיתה משוקעת י"א אמה במים שעל
ראשי ההרים:

ה וְהַמַּיִם הָיוּ הֶלֶד וְחִסּוֹר עַד

הַחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי בְּעֲשִׂירֵי

בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ נִרְאוּ רֹאשֵׁי

הַהָרִים:

וּמֵיָא הֵווּ אֲזָלִין וְחִסְרִין עַד יִרְחָא

עֲשִׂירָא בְּעֲשִׂירָא בְּחַד לִירְחָא

אֶתְחַזִּיאוּ רִישֵׁי טוֹרֵיָא:

בְּעֲשִׂירֵי וָגו'. נִרְאוּ רֹאשֵׁי הַהָרִים. זֶה אֲב,

שֶׁהוּא עֲשִׂירֵי לְמַרְחָשׁוֹן שֶׁהַתַּחִּיל הַגֶּשֶׁם.

וּאִם תֹּאמַר הוּא אֱלֹזֵל, וְעַשִּׂירִי לְכַסְלִיו
שֶׁפֶסֶק הַגֶּשֶׁם, כִּשְׁם שֶׁאַתָּה אֹמֵר בַּחֲדָשׁ
הַשְּׁבִיעִי סִיּוֹן וְהוּא שְׁבִיעִי לְהַפְסָקָה, אִי
אֲפֹשֶׁר לֵאמֹר כֵּן, עַל כִּרְחֹךְ שְׁבִיעִי אִי אַתָּה
מוֹנֵה אֲלֵא לְהַפְסָקָה, שֶׁהָרִי לֹא כָלוּ
אַרְבָּעִים יוֹם שֶׁל יִרִידַת גְּשָׁמִים וּמֵאָה
וְחֲמִשִּׁים שֶׁל תַּגְבוּרַת הַמַּיִם עַד אֶחָד
בְּסִיּוֹן, וְאִם אַתָּה אֹמֵר שְׁבִיעִי לִירִידָה אִין
זֶה סִיּוֹן, וְהַעֲשִׂירִי אִי אֲפֹשֶׁר לְמִנּוֹת אֲלֵא
לִירִידָה, שֶׁאִם אַתָּה אֹמֵר לְהַפְסָקָה וְהוּא
אֱלֹזֵל, אִי אַתָּה מוֹצֵא בְּרֵאשׁוֹן בְּאַחַד

לַחֲדָשׁ חֲרָבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ, שֶׁהָרִי
מִקֵּץ אַרְבַּעִים מִשְׁנָרְאוֹ רֹאשֵׁי הַהָרִים שָׁלַח
אֶת הָעוֹרֵב, וְכִ"א יוֹם הֻחַל בְּשִׁלְיֹת
הַיּוֹנָה, הָרִי שָׁשִׁים יוֹם מִשְׁנָרְאוֹ רֹאשֵׁי
הַהָרִים עַד שֶׁחֲרָבוּ פְּנֵי הָאֲדָמָה. וְאֵם
תֹּאמַר בְּאֵלּוּל נִרְאוּ, נִמְצָא שֶׁחֲרָבוּ
בְּמִרְחָשׁוֹן, וְהוּא קוֹרָא אוֹתוֹ רֹאשׁוֹן, וְאֵין
זֶה אֱלָא תִּשְׁרִי, שֶׁהוּא רֹאשׁוֹן לְבְרִיאת
עוֹלָם וְלִרְבִּי יֵהוֹשֻׁעַ הוּא נִיסָן:

וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם
וַיִּפְתַּח נֹחַ אֶת חֲלוֹן הַתֵּבָה

אֲשֶׁר עָשָׂה:

וַהֲוָה מִסּוּף אַרְבַּעִין יוֹמִין וּפָתַח נֹחַ יֵת

כַּוֹת תְּבוֹתָא דִּי עֶבֶד:

מִקַּץ אַרְבַּעִים יוֹם. מִשְׁנֵרְאוֹ רֹאשִׁי

הַהָרִים: אֵת חֲלוֹן הַתְּבֵּה אֲשֶׁר עָשָׂה.

לְצֹהַר, וְלֹא זֶה פֶּתַח הַתְּיָבָה הָעֲשׂוּי לְבִיָּאָה

וַיֵּצִיָּאָה:

וַיִּשְׁלַח אֶת הָעוֹרֵב וַיֵּצֵא יֵצוּא

וְשׁוֹב עַד יִבְשֹׁת הַמַּיִם מֵעַל

הָאָרֶץ:

וְשַׁלַּח יְתָ עֹרְבָא וְנִפְק מִפֶּק וְתִיב עַד

דִּיבִישׁוּ מִיָּא מֵעַל אֶרְעָא:

יצוא ושוב. הולך ומקיף סביבות התיבה,

ולא הלך בשליחותו, שהיה חושדו על בת

זוגו, וכמו ששנינו באגדת חלק: עד יבשת

המים. פשוטו כמשמעו. אבל מדרש

אגדה, מוכן היה העורב לשליחות אחרת,

בעצירת גשמים בימי אליהו, שנאמר

והעורבים מביאים לו לחם ובשר:

ח וַיִּשְׁלַח אֶת הַיּוֹנָה מֵאֲתוֹ

לִרְאוֹת הַקֶּלֶו הַמַּיִם מֵעַל פְּנֵי

הָאֲדָמָה:

וַיִּשְׁלַח יָת יוֹנָה מִלּוֹתָהּ לִמְחֹזֵי הַקֶּלִּיאוֹ

מִיָּא מֵעַל אֲפִי אֲרָעָא:

וישלח את היונה. לסוף ז' ימים, שהרי

בתיב ויחל עוד ז' ימים אחרים, מכלל זה

אתה למד שאף בראשונה הוחיל ז' ימים:

וישלח. אין זה לשון שליחות אלא לשון

שלוח, שלחה ללכת לדרכה, ובזו יראה

אם קלו המים, שאם תמצא מנוח לא
תשוב אליו:

ט וְלֹא מִצָּאָה הִיוֹנָה מְנוּחַ לְכַף
רַגְלָהּ וּתְשֹׁב אֵלָיו אֶל הַתְּבֵה
כִּי מַיִם עַל פָּנָיו כָּל הָאָרֶץ
וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיִּקְחָהּ וַיַּבֵּא אֹתָהּ
אֵלָיו אֶל הַתְּבֵה:

וְלֹא אֲשַׁכַּחַת יוֹנָה מִנַּח לְפָרֶסֶת רַגְלָהּ
וּתְבֵת לֹתָהּ לְתִבּוֹתָא אֲרִי מִיָּא עַל

אֶפִּי כָּל אֲרֶעָא וְאוֹשִׁיט יָדָהּ וְנִסְבָּהּ

וְאֶעֱלֶי לַיְתָהּ לְתַבּוֹתָא:

וַיַּחֲלֵ עוֹד שִׁבְעַת יָמִים

אַחֲרֵיהֶם וַיִּסָּף שִׁלַּח אֶת הַיּוֹנָה

מִן הַתְּבָה:

וְאוֹרִיךְ עוֹד שִׁבְעָא יוֹמִין אַחֲרָנִין

וַאֲוִסִּיף שִׁלַּח יָת יוֹנָה מִן תְּבּוֹתָא:

וַיַּחֲלֵ לַשּׁוֹן הַמַּתְנָה, וּבֶן לִי שִׁמְעוֹ וַיַּחֲלוּ,

וְהָרְבָּה יֵשׁ בַּמִּקְרָא:

יֵא וְתִבְאֵא אֱלִיִּן הַיּוֹנָה לָעֵת
עֶרֶב וְהַנֶּה עֲלָה זֵית טָרַף
בְּפִיהָ וַיֵּדַע נֹחַ כִּי קָלוּ הַמַּיִם
מֵעַל הָאָרֶץ:

וְאַתָּה לֹוְתָהּ יוֹנָה לְעֵדֶן רִמְשָׁא וְהָא
טָרַף זֵיתָא תְּבִיר נְחִית בְּפוּמָהּ וַיֵּדַע נֹחַ
אֲרִי קָלִיאוּ מִיָּא מֵעַל אֶרֶץ:

טָרַף בְּפִיהָ. אֹמֵר אֲנִי שִׁזְכֹּר הִיָּה, לָכֵן
קֹוֵרְאוּ פַעֲמִים לָשׁוֹן זָכַר וּפַעֲמִים לָשׁוֹן

נקבה, לפי שכל יונה שבמקרא לשון

נקבה, כמו כיונים על אפיקי מים רוחצות,

כיוני הגאיות כלם הומות, כיונה פותה:

טרף. חטף. ומדרש אגדה לשון מזון,

ודרשו בפיה לשון מאמר, אמרה יהיו

מזונותי מרורין בזית בידו של הקב"ה,

ולא מתוקין כדבש בידי בשר ודם:

יב וַיִּיחַל עוֹד שְׁבַעַת יָמִים

אַחֲרֵיהֶם וַיִּשְׁלַח אֶת הַיּוֹנָה וְלֹא

יָסָפָה שׁוּב אֵלָיו עוֹד:

וְאוּרִיךְ עוֹד שְׁבַע יוֹמִין אַחֲרָיִךְ
וְשַׁלַּח יָת יוֹנָה וְלֹא אוֹסִיפֹת לְמָתוֹב
לְוֹתָהּ עוֹד:

וַיִּיחַל. הוּא לְשׁוֹן וַיִּחַל, אֲלֹא שְׁזָה לְשׁוֹן
וַיַּפְעֵל וְזָה לְשׁוֹן וַיִּתְּפַעֵל, וַיִּחַל וַיִּמָּתֵן,
וַיִּיחַל וַיִּתְּמָתֵן:

יג וַיְהִי בְּאַחַת יְמֵי שְׁמֵי מַאֲזוֹת
שָׁנָה בְּרָאשׁוֹן בְּאַחַד לַיְחִידֵי שְׁמֵי
חֲרָבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ וַיָּסֶר

נַח אֶת מִכְסֵּה הַתְּבֹה וַיֵּרָא

וַהֲנֶה חֲרָבוֹ פָּנֵי הָאֲדָמָה׃

וַהֲוֶה בְּשֶׁת מֵאָה וְחָד שְׁנִין בְּקִדְמָאָה

בְּחָד לִירְחָא נְגֻבּוֹ מִיָּא מַעַל אֲרָעָא

וְאֶעְדִּי נַח יֵת חוֹפָאָה דְּתִבּוֹתָא וַחֲזָא

וְהָא נְגֻבּוֹ אִפִּי אֲרָעָא׃

בראשון. לרבי אליעזר הוא תשרי ולרבי

יהושע הוא ניסן: חרבו. נעשה כמין טיט,

שקדמו פניה של מעלה:

יָד וּבַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בַשְּׁבָעָה

וַעֲשִׂימֵם יוֹם לַחֹדֶשׁ יְבִישָׁה

הָאָרֶץ:

וּבִירְחָא תִּנְיֵנָא בְּעַשְׂרִין וּשְׁבַעָא יוֹמָא

לִירְחָא יְבִישֵׁת אֶרֶץ:

בשבעה ועשרים. וירידתן בחדש השני

בי"ז. אלו י"א ימים שהחמה יתירה על

הלבנה, שמשפט דור המבול שנה תמימה

היה: יבשה. נעשה גריד כהלכתה:

רביעי

טו וידבר

אֱלֹהִים אֵל נֹחַ לֵאמֹר:

וּמִלִּיל יִי עִם נֹחַ לְמִימָר:

טז צא מִן הַתֵּבָה אֲתָה וְאִשְׁתְּךָ

וּבָנֶיךָ וּנְשֵׁי בָנֶיךָ אֲתָךְ:

פוק מִן תֵּבוֹתָא אֲתָ וְאִתְתָךְ וּבָנְךָ וּנְשֵׁי

בָּנֶיךָ עִמָךְ:

אתה ואשתך וגו'. איש ואשתו, כאן התייר

להם תשמיש המטה:

יִזְכָּר כָּל הַחַיָּה אֲשֶׁר אִתְּךָ מִכָּל

בָּשָׂר בְּעוֹף וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל

הָרֶמֶשׂ הָרֶמֶשׂ עַל הָאָרֶץ

(הוצא) הֵיכָא אִתְּךָ וְשִׁרְצוֹ

בָּאָרֶץ וּפְרוּ וּרְבוּ עַל הָאָרֶץ:

כָּל חַיָּתָא דְּעֵמָךְ מִכָּל בְּשָׂרָא בְּעוֹפָא

וּבַבְּעִירָא וּבְכָל רֶחֱשָׁא דְּרֶחֱשׁ עַל

אֶרְעָא אֶפִּיק עֲמָךְ וַיִּתְּלֶדּוֹן בְּאֶרְעָא

וַיִּפְּשׁוֹן וַיִּסְגֹּן עַל אֶרְעָא:

הוּצָא. הוּצָא כְּתִיב הִיּצָא קִרִּי, הִיּצָא,

אִמּוֹר לָהֶם שִׁיּצְאוּ, הוּצָא, אִם אֵינָם רוֹצִים

לְצֵאת הוֹצִיָאם אֹתָהּ: וְשִׁרְצוּ בָאָרֶץ. וְלֹא

בְּתִיבָה, מִגִּיד שֶׁאֵף הַבְּהֵמָה זֶה עוֹף נֶאֱסָרוּ

בְּתִשְׁמִישׁ:

יֵח וַיִּצָּא נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ

וְנָשֵׁי בָנָיו אִתּוֹ:

וַנִּפֹּק נֹחַ וּבָנוֹהִי וְאִתְּתָהּ וְנָשֵׁי בָנוֹהִי

עִמָּה:

יֵט כָּל הַחַיָּה כָּל הָרֶמֶשׁ וְכָל

הָעוֹף כָּל רוֹמֵשׁ עַל הָאָרֶץ

לְמִשְׁפַּחְתֵּיהֶם יֵצְאוּ מִן הַתְּבֹה:

כָּל חַיְתָּא כָּל רֶחֶשׂא וְכָל עוֹפָא כָּל

דְּרֶחֶשׁ עַל אֲרֻעָא לְזַרְעֵיתְהוֹן נִפְקוּ מִן

תְּבוֹתָא:

לְמִשְׁפַּחְתֵּיהֶם. קִבְלוּ עֲלֵיהֶם עַל מִנֵּת

לִידְבַק בְּמִינָן:

כ וַיִּבֶן נֹחַ מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקַּח

מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכָּל

הָעוֹף הַטְּהוֹר וַיַּעַל עֹלֹת

בַּמִּזְבֵּחַ:

וַיִּבְנֶה נֹחַ מִדְבַּחַת קֹדֶם יי וַנְּסִיב מִכָּל

בְּעִירָא דְכִיָּא וּמִכָּל עוֹפֵא דְכִי וְאַסִּיק

עָלוֹן בַּמִּדְבַּחַת:

מכל הבהמה הטהורה. אמר, לא צוה לי

הקדוש ברוך הוא להכניס מאלו ז' ז', אלא

כדי להקריב קרבן מהם:

בא ויִרַח יְהוָה אֶת רֵיחַ הַנִּיחֹחַ

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵל לְבוֹ לֹא אֶסַּף

לְקַלֵּל עוֹד אֶת הָאָדָמָה בַּעֲבוּר

הָאָדָם כִּי יֵצֵר לֵב הָאָדָם רַע

מִנַּעֲרֵיו וְלֹא אֶסַּף עוֹד לְחַבּוֹת

אֶת כָּל חַי כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי:

וְקַבִּיל יי בְּרַעְוָא ית קוֹרְבָנָה וַאֲמַר יי

בְּמִימְרָה לֹא אוֹסֵף לְמִילֹט עוֹד ית

אֶרְעָא בְּדִיל חֻבִּי אֲנָשָׁא אֲרִי יִצְרָא
לְבָא דְּאֲנָשָׁא בִּישׁ מְזַעֲרָה וְלֹא אוֹסֵף
עוֹד לְמַמְחֵי יָת כָּל דְּחֵי כְּמָא דְּעַבְדִּית:
מְנַעְרִיו. מְנַעְרִיו כְּתִיב, מְשַׁנְנֵעַר לְצֵאת
מִמַּעֵי אֲמוֹ נִתַּן בּוֹ יִצְרָא הֲרַע: לֹא אִסָּף. וְלֹא
אִסָּף. כִּפְלֵי הַדְּבָר לְשִׁבוּעָה, הוּא שְׂכַתוֹב
אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מִעֲבוֹר מִי נַח, וְלֹא מִצִּינוּ
בָּה שְׁבוּעָה אֲלֵא זֶה שְׂכַפְלֵי דְּבָרִיו, וְהִיא
שְׁבוּעָה, וְכֵן דְּרֵשׁוּ חֲכָמִים בְּמִסְכַּת
שְׁבוּעוֹת:

כב עֹד כָּל יְמֵי הָאָרֶץ זֶרַע

וְקָצִיר וְקָר וְחֹם וְקִיץ וְחֹרֶף

וַיּוֹם וְלַיְלָה לֹא יִשְׁבְּתוּ:

עוֹד כָּל יוֹמֵי אֶרֶץ זְרוּעָא וְחֲצִידָא

וְקוֹרָא וְחוּמָא וְקִיטָא וְסִתּוּא וַיָּמָם

וְלַיְלָא לֹא יִבְטְלוּ:

עוֹד כָּל יְמֵי הָאָרֶץ וְגו' לֹא יִשְׁבְּתוּ. ו'

עֲתִים הִלְלוּ שְׁנֵי חֲדָשִׁים לְכָל אֶחָד וְאֶחָד,

כְּמוֹ שֶׁשְׁנִינוּ, חֲצִי תִשְׂרִי וּמִרְחָשׁוֹן וְחֲצִי

כִּסְלִיו, זֶרַע, חֲצִי כִסְלִיו וְטַבַּת וְחֲצִי שְׁבַט,

וקור, וכו' בבא מציעא: קור. קשה
מחורף: חורף. עת זרע שעורים וקטנית
החריפין להתבשל מהר. קור הוא חצי
שבט ואדר וחצי ניסן: קיץ. הוא זמן
לקיטת תאנים, וזמן שמייבשים אותן
בשדות, ושמז קיץ, כמו והלחם והקיץ
לאכול הנערים: חום. הוא סוף ימות
החמה, חצי אב ואלול וחצי תשרי,
שהעולם חם ביותר, כמו ששנינו במסכת
יומא, שלהי קייטא קשיא מקייטא: ויום
ולילה לא ישבתו. מכלל ששבתו כל

ימות המבול, שלא שמשו המזלות, ולא
ניכר בין יום ובין לילה: לא ישבתו. לא
יפסקו כל אלה מלהתנהג כסדרן:

בראשית פרק-ט

א וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת נֹחַ וְאֶת
בָּנָיו וַיֹּאמֶר לָהֶם פְּרוּ וּרְבוּ
וּמְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ:

וַבָּרִיךְ יי ית נֹחַ וַיֵּת בְּנוֹהֵי וַיֹּאמֶר לְהוֹן
פֹּשׁוּ וּסְגּוּ וּמְלֵאוּ ית אֶרֶץ:

ב וּמִזֶּרְעָכֶם וְחַתְּכֶם יִהְיֶה עַל

כָּל חַיַּת הָאָרֶץ וְעַל כָּל עוֹף

הַשָּׁמַיִם בְּכֹל אֲשֶׁר תִּרְמָשׁ

הָאָדָמָה וּבְכֹל דָּגֵי הַיָּם בְּיָדְכֶם

נֹתְנָה:

וְדָחַלְתְּכוֹן וְאִמַּתְכוֹן תִּהְיֶה עַל כָּל חַיֹּת

אֶרֶץ וְעַל כָּל עוֹפֹת דְּשָׁמַיָא בְּכֹל דֵּי

תִּרְחִישׁ אֶרֶץ וּבְכֹל נוֹנֵי יָמָא בְּיָדְכוֹן

יְהוֹן מְסִירִין:

וְחַתְכֶם. וְאִמַּתְכֶם, כְּמוֹ תִּרְאוּ חַתָּה.

ואגדה, לשון חיות, שכל זמן שתינוק בן
יומו חי, אין אתה צריך לשומרו מן
העכברים, עוג מלך הבשן מת, צריך
לשומרו מן העכברים, שנאמר ומוראכם
וחתכם יהיה, אימתי יהיה מוראכם על
החיות כל זמן שאתם חיים:

ג. כל רמש אשר הוא חי לכם
יהיה לאכלה בירק עשב
נתתי לכם את כל:

כל רחשא דהוא חי לכוון יהי למיכל

כִּירוֹק עֲשֹׂבָא יְהִיבִית לְכוֹן יֵת כֹּלָא:

לכם יהיה לאכלה. שלא הרשיתי לאדם

הראשון בשר אלא ירק עשב, ולכם, כירק

עשב שהפקרתי לאדם הראשון, נתתי

לכם את כל:

ד אַךְ בְּשָׂר בְּנִפְשׁוֹ דָּמׇז לֹא

תֹּאכְלוּ:

בָּרָם בְּשָׂרָא בְּנִפְשָׁה דְּמָה לָא תִּכְלוּן:

בשר בנפשו. אסר להם אבר מן החי,

כלומר, כל זמן שנפשו בו לא תאכלו

הבשר: בנפשו דמו. בעוד נפשו בו: בשר

בנפשו לא תאכלו. הרי אבר מן החי, ואף

בנפשו דמו לא תאכלו, הרי דם מן החי:

ה וְאֵךְ אֶת דְּמֻכּוֹ לְנַפְשֹׁתֵיכֶם

אֲדָרְשׁ מִיַּד כָּל חַיָּה אֲדָרְשְׁנוּ

וּמִיַּד הָאָדָם מִיַּד אִישׁ אֶחָיו

אֲדָרְשׁ אֶת נַפְשׁ הָאָדָם:

וּבָרַם יָת דְּמֻכּוֹ לְנַפְשֹׁתֵיכֶם אֶתְּבַע

מִיַּד כָּל חַיָּתָא אֶתְּבַעְנָהּ וּמִיַּד אֲנָשָׁא

מִיד גִּבֹּר דִּישׁוּד יֵת דְּמָא דְּאַחוּהִי

אַתְּבַע יֵת נַפְשָׁא דְּאַנְשָׁא:

ואך את דמכם. אף על פי שהתרתי לכם

נטילת נשמה בבהמה, את דמכם אדרוש

מהשופך דם עצמו: לנפשותיכם. אף

החונק עצמו, אף על פי שלא יצא ממנו

דם: מיד כל חיה. לפי שחטאו דור

המבול, והופקרו למאכל חיות רעות

לשלוט בהן, שנאמר נמשל כבהמות

גדמו, לפיכך הוצרך להזהיר עליהן את

החיות: ומיד האדם. מיד ההורג במזיד

ואין עדים, אני אדרוש: מיד איש אחיו.

מיד שהוא אוהב לו כאח והרגו שוגג, אני

אדרוש אם לא יגלה ויבקש על עונו

לימחל, שאף השוגג צריך כפרה, ואם אין

עדים לחייבו גלות והוא אינו נכנע,

הקב"ה דורש ממנו. כמו שדרשו רבותינו

והאלהים אנה לידו, במס' מכות, הקדוש

ברוך הוא מזמנן לפונדק אחד וכו':

וְשֹׁפֵךְ דָּם הָאָדָם בָּאָדָם דָּמוֹ

יִשְׁפֹּךְ כִּי בְּצֵלָם אֱלֹהִים עָשָׂה

אֶת־הָאָדָם:

דִּישׁוּד דְּמָא דְּאַנְשָׁא בְּסַעֲדִין עַל

מִימַר דִּינִיא דְּמָה יִתְשָׁד אַרִי בְּצִלְמָא

דִּי עֶבֶד יִתְּ אַנְשָׁא:

בָּאָדָם דְּמֹו יִשְׁכַּךְ. אִם יֵשׁ עֲדִים הַמִּיתוּהוּ

אַתֶּם, לְמָה, כִּי בְּצִלָּם וְגו': עֲשֵׂה אֵת

הָאָדָם. זֶה מִקְרָא חֶסֶד, וְצָרִיךְ לְהִיזֵת עֲשֵׂה

הַעֲשֵׂה אֵת הָאָדָם, וְכֵן הִרְבֵּה בְּמִקְרָא:

וְאַתֶּם פָּרוּ וְרַבּוּ שְׂרָצוּ

בְּאֶרֶץ וְרֹבּוֹ בָּהֶם:

וְאַתּוֹן פּוֹשׁוּ וְסִגּוּ אֶת־לִידוֹ בְּאֶרֶץ

וְסִגּוּ בָּהֶם:

וְאַתֶּם פְּרוּ וּרְבּוּ. לִפִּי פֶשׁוּטוֹ, הִרְאֵשׁוּנָה

לְבִרְכָּהּ וּכְאֵן לְצוּזִי, וּלִפִּי מִדְרֵשׁוֹ, לְהַקִּישׁ

מִי שֶׁאֵינוֹ עוֹסֵק בִּפְרִיָּה וּרְבִיָּה לְשׁוּפֵךְ

דְּמִים:

חֲמִישִׁי וַיֹּאמֶר ה

אֱלֹהִים אֵל נֹחַ וְאֵל בְּנָיו אֹתוֹ
לֵאמֹר:

וַאֲמַר יי לְנֹחַ וּלְבָנוֹהִי עֲמֵה לְמִימָר:

ט וַאֲנִי הִנְנִי מִקִּים אֶת בְּרִיתִי

אִתְּכֶם וְאֶת זֶרְעֶכֶם אַחֲרֵיכֶם:

וַאֲנִי הֵא אֲנִי מִקִּים יְת קִימִי עֲמֻכּוֹן

וְעַם בְּנֵיכּוֹן בְּתִרְיֻכּוֹן:

וַאֲנִי הִנְנִי. מִסְכִּים אֲנִי עִמָּךְ, שֶׁהִיָּה נֹחַ

דוֹאֵג לְעֶסוֹק בַּפְּרִיָּה וּרְבִיָּה, עַד שֶׁהִבְטִיחוּ

הקב"ה שלא לשחת העולם עוד, וכן
עשה, ובאחרונה אמר לו הנני מסכים
לעשות קיום וחוזק ברית להבטחתי ואתן
לך אות:

וְאֵת כָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר
אֲתֹכֶם בְּעוֹף בְּבִהְמָה וּבְכָל
חַיַּת הָאָרֶץ אֲתֹכֶם מִכָּל יֹצְאֵי
הַתְּבֹה לְכָל חַיַּת הָאָרֶץ:

וְעַם כָּל נֶפֶשׁ אֲתֹכֶם דְּעִמָּכּוֹן בְּעוֹפָא
בְּבַעֲיָא וּבְכָל חַיַּת אֲרֶעָא דְּעִמָּכּוֹן

מִכָּל נִפְקִי תְּבוּתָא לְכָל חַיַּת אֲרָעָא:

חַיַּת הָאָרֶץ אֲתָכֶם. הֵם הַמֵּתְהַלְכִּים עִם

הַבְּרִיּוֹת: מִכָּל יֵצְאִי הַתִּיבָה. לְהַבִּיא

שִׁקְצִים וּרְמָשִׁים: לְכָל חַיַּת הָאָרֶץ.

לְהַבִּיא הַמְּזִיקִין, שְׂאִינָן בְּכָל הַחַיָּה אֲשֶׁר

אֲתָכֶם. שְׂאִין הִילּוּכָן עִם הַבְּרִיּוֹת:

יֹא וְהִקְמֹתִי אֶת בְּרִיתִי אִתְּכֶם

וְלֹא יִכָּרֵת כָּל בָּשָׂר עוֹד מִמֶּנִּי

הַמִּבּוּל וְלֹא יִהְיֶה עוֹד מִבּוּל

לְשַׁחַת הָאָרֶץ:

וְאַתָּם יֵת קִימִי עִמָּכֹון וְלֹא יִשְׁתַּיְצִי כָל

בְּשָׂרָא עוֹד מִמִּי טוֹפֵנָא וְלֹא יִהְיֶה עוֹד

טוֹפֵנָא לְחַבְלָא אֲרַעָא:

וְהַקְמַתִּי. אַעֲשֶׂה קִיּוֹם לְבָרִיתִי, וּמֵהוּ

קִיּוֹמוֹ, אֵת הַקֶּשֶׁת, כִּמּוֹ שִׁמְסִיִּם וְהוֹלֵךְ:

יב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים זֹאת אֶזְכֹּר

הַבְּרִית אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן בֵּינִי

וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה

אֲשֶׁר אֶתְּכֶם לְדֹרֹת עוֹלָם:

וַאֲמַר ייִ דָּא אַתְּ קַיָּם דִּי אַנְא יֵהֵב בֵּין

מִימָרִי וּבִינְכוֹן וּבֵין כָּל נַפְשָׁא חֵיתָא

דִּי עֲמֻכוֹן לְדָרִי עֲלָמָא:

לְדַרְתַּ עוֹלָם. נִכְתַּב חֲסֵד, שִׁישׁ דּוֹרוֹת

שְׁלָא הוּצַרְכוּ לְאוֹת, לְפִי שְׁצַדִּיקִים

גְּמוּרִים הִיוּ, כְּמוֹ דּוֹרוֹ שֶׁל חֲזַקִּיָּהוּ מֶלֶךְ

יְהוּדָה, וְדּוֹרוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי:

יְגַ אֶת קַנְשָׁתִי נְתַתִּי בְּעֵנִן

וְחֵיתָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵין

הָאָרֶץ:

יֵת קִשְׁתִּי יִהְיֶה בְּעִנְנָא וְתִהְיֶה לְאֵת

קִיָּם בֵּין מִיָּמַי וּבֵין אֶרְעָא:

יְיָ וְהִיָּה בְּעִנְנֵי עָנָן עַל הָאָרֶץ

וְנִרְאָתָה הַקִּשְׁתִּי בְּעָנָן:

וְיִהְיֶה בְּעִנְנוֹתַי עִנְנָא עַל אֶרְעָא וְתִתְחַזֵּי

קִשְׁתִּי בְּעִנְנָא:

בְּעִנְנֵי עָנָן. כִּשְׁתַּעֲלָה בִּמְחֹשְׁבָהּ לִפְנֵי

לְהַבִּיא חֶשֶׁךְ וְאִבְדוֹן לְעוֹלָם:

טו וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי אֲשֶׁר

בִּינִי וּבִינֵיכֶם וּבֵין כָּל נֶפֶשׁ

חַיָּה בְּכָל בֶּשָׂר וְלֹא יִהְיֶה עוֹד

הַמַּיִם לַמַּבּוּל לְשַׁחַת כָּל בֶּשָׂר׃

וְדִכְרָנָא יֵת קִימִי דִּי בֵין מִימְרִי

וּבִינֵיכוּן וּבֵין כָּל נֶפֶשׁ חַיָּתָא בְּכָל

בֶּשָׂרָא וְלֹא יִהְיֶה עוֹד מֵיָא לְטוּפְנָא

לְחַבְלָא כָּל בֶּשָׂרָא׃

טז וְהִיתָה חֲקֹנֶשֶׁת בְּעֵנֶן

וְרֵאִיתִיהָ לְזִכָּר בְּרִית עוֹלָם

בֵּין אֱלֹהִים וּבֵין כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה

בְּכָל בֶּשָׂר אֲשֶׁר עַל הָאָרֶץ:

וְתִהְיֶה קִשְׁתָּא בְּעֲנָנָא וְאַחֲזֶנָּה לְמַדְכּוֹר

קַיִם עָלָם בֵּין מִימְרָא דֵּי וּבֵין כָּל

נֶפֶשׂא חַיָּתָא בְּכָל בֶּשָׂרָא דֵּי עַל

אֶרֶעָא:

בֵּין אֱלֹהִים וּבֵין כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה. בֵּין מַדַּת

הַדִּין שֶׁל מַעֲלָה וּבִינֵיכֶם, שֶׁהִיא לֹא לְכַתּוּב

בִּינֵי וּבֵין כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה, אֲלֵא זֶהוּ מִדְרָשׁוֹ,

כְּשֶׁתֵּבֵא מַדַּת הַדִּין לְקַטְרֵג עֲלֵיכֶם, אֲנִי

רואה את האות ונזכר:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל נֹחַ זֹאת

אות הַבְּרִית אֲשֶׁר הִקְמֹתִי

בֵּינִי וּבֵין כָּל בָּשָׂר אֲשֶׁר עַל

הָאָרֶץ:

וַאֲמַר יִי לְנֹחַ דָּא אֶת קָיָם דִּי אֶקְמִית

בֵּין מִימְרֵי וּבֵין כָּל בְּשָׂרָא דִּי עַל

אֶרֶעָא:

זאת אות הברית. הראהו הקשת ואמר

לו, הרי האות שאמרתי:

יח **ש י ט ש י** וַיְהִי בְנֵי נֹחַ

הַיְצְאִים מִן הַתְּבָה שֵׁם וְחָם

וַיָּפֶת וְחָם הוּא אָבִי כְנַעַן:

וְהוּא בְנֵי נֹחַ דִּי נִפְקוּ מִן תְּבוּתָא שֵׁם

וְחָם וַיָּפֶת וְחָם הוּא אָבוּהִי דְכְנַעַן:

וְחָם הוּא אָבִי כְנַעַן. לָמָּה הוּצַרְךָ לִזְמַר

כֹּאן, לְפִי שֶׁהַפְּרָשָׁה עֲסוּקָה וּבִאֵה

בשכרותו של נח, שקלקל בה חם ועל ידו
נתקלל כנען, ועדיין לא כתב תולדות חם
ולא ידענו שכנען בנו, לפיכך הוצרך לומר
כאן וחס הוא אבי כנען:

יֵשׁ שְׁלֹשָׁה אֱלֹהִים בְּנֵי נֹחַ וּמֵאֵלֶּה
נִפְצָה כָּל הָאָרֶץ:

תִּלְתָּא אֱלִין בְּנֵי נֹחַ וּמֵאֱלִין אֶתְבְּדִרוּ
כָּל אֶרֶעָא:

בִּוְיַחַל נֹחַ אִישׁ הָאֲדָמָה וַיִּשָּׁע

כָּרַם:

וְשָׂרִי נֹחַ גִּבֹּר פֶּלֶח בְּאַרְעָא וְנָצִיב

כָּרְמָא:

וַיַּחֲלֵ עָשָׂה עֲצָמוֹ חוֹלִין, שֶׁהִיָּה לוֹ לְעֶסוֹק

תַּחֲלָה בְּנִטְיָעָה אַחֲרֵת: אִישׁ הָאֲדָמָה.

אֲדוֹנֵי הָאֲדָמָה, כִּמוֹ אִישׁ נַעֲמִי: וַיִּטַּע

כָּרֶם. כִּשְׁנַכְנַם לְתִיבָה הַכְּנִים עֲמוֹ זְמוּרוֹת

וַיַּחֲזִיר תַּאֲנִים:

כֹּא וַיַּעֲשֶׂת מִן הַיֵּין וַיִּשְׁכַּר

וַיִּתְּגַל בְּתוֹךְ אֶחָלָה:

וְשֵׁתִי מִן חֲמָרָא וְרוּי וְאַתְּגְלִי בְּגוֹ

מִשְׁכָּנָה:

אהלה. אהלה בתיב, רמז ל"י שבטים

שנקראו על שם שומרון שנקראת אהלה,

שגלו על עסקי היין, שנאמר השותים

במזרקי יין: ויתגל. לשון ויתפעל:

כב וַיֵּרָא חָם אָבִי כְנַעַן אֶת

עֲרוֹת אָבִיו וַיַּגֵּד לְשֵׁנֵי אֶחָיו

בַּחוּץ:

וַחֲזָא חָם אֲבוֹהֵי דְכַנְעַן יְת עֲרִיתָא

דְּאֲבוֹהֵי וַחֲוֵי לְתַרִּין אַחוֹהֵי בְּשׁוּקָא:

וִירָא חָם אֲבִי כַנְעַן. יֵשׁ מִרְבוּתֵינוּ אֹמְרִים

כַּנְעַן רָאָה וְהִגִּיד לְאֲבִיו, לְכַךְ הוּזְכָּר עַל

הַדָּבָר וְנִתְקַלָּל: וִירָא אֶת עֲרוּת אֲבִיו. יֵשׁ

אֹמְרִים סָרְסוּ וִישׁ אֹמְרִים רִבְעוּ:

כַּג וַיִּקַּח שָׁם וַיַּכּוּ אֶת הַשָּׂמְלָה

וַיַּשְׁיִמוּ עַל שְׂכָם שְׁנֵיהֶם

וַיִּלְכוּ אַחֲרֵנִית וַיַּכּוּ אֶת

עֲרֹת אַבְיָהֶם וּפְנֵיהֶם אַחֲרָנִית

וְעֲרֹת אַבְיָהֶם לֹא רָאוּ:

וְנָסִיב שֵׁם וַיִּפֹּת יָת כְּסוּתָא וְשִׁוּי עַל

כְּתָף תְּרוּיָהוֹן וְאַזְלוּ מִחֲזָרִין וַחֲפִיאוּ יָת

עֲרִיתָא דְאַבוּהוֹן וְאַפִּיָהוֹן מִחֲזָרִין

וְעֲרִיתָא דְאַבוּהוֹן לֹא חֲזוּ:

וַיִּקַּח שֵׁם וַיִּפֹּת. אֵין כְּתִיב וַיִּקַּח אֱלֹא

וַיִּקַּח, לִימַד עַל שֵׁם שְׁנַת־אֵמֶץ בְּמַצוּה יוֹתֵר

מִיִּפֹּת, לְכַךְ זָכוּ בְנָיו לְטָלִית שֶׁל צִיצִית,

וַיִּפֹּת זָכָה לְקַבּוּרָה לְבְנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר אֶתְּךָ לְגֹג

מקום שם קבר. וחם שבזה את אביו,
נאמר בזרעו כן ינהג מלך אשור את שבי
מצרים ואת גלות כוש נערים וזקנים ערום
ויחף וחשופי שתי וגו': ופניהם אחורנית.
למה נאמר פעם שניה, מלמד שכשקרבו
אצלו והוצרכו להפוך עצמם לכסותו,
הפכו פניהם אחורנית:

כד וַיִּיקָּץ נֹחַ מִיֵּינוֹ וַיֵּדַע אֶת
אֲשֶׁר עָשָׂה לוֹ בָּנוֹ הַקָּטָן:
וְאֶת־עַר נֹחַ מִחֲמֶרָה וַיֵּדַע יְיָ דִּי עֶבֶד

לֵּה בְּרָה זַעֲרָא:

בְּנוּ הַקֶּטֶן. הַפֶּסוּל וְהַבְּזוּי, כְּמוֹ הֵנָּה קֶטֶן

נִתְּתִיךָ בְּגוֹיִם בְּזוּי:

כֹּה וַיֹּאמֶר אֲרוּר כְּנַעַן עֶבֶד

עֲבָדִים יִהְיֶה לְאַחִיו:

וַאֲמַר לִיט כְּנַעַן עֶבֶד פֶּלַח עֲבָדֵינִי יְהִי

לְאַחֻזָּהי:

אֲרוּר כְּנַעַן. אַתָּה גֵרְמַת לִי שְׂלָא אוֹלִיד בֶּן

רְבִיעִי אַחֵר לְשִׁמְשָׁנִי, אֲרוּר בֶּנֶךְ רְבִיעִי

לְהִיּוֹת מִשְׁמֵשׁ אֶת זֶרַעַם שֶׁל אֱלֹ

הגדולים, שהוטל עליהם טורח עבודתי
מעתה. ומה ראה חם שסרסו, אמר להם
לאחיו, אדם הראשון שני בנים היו לו,
והרג זה את זה בשביל ירושת העולם,
ואבינו יש לו ג' בנים ועודנו מבקש בן
רביעי:

כוֹ־וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי שֵׁם
וַיְהִי כְנֻעַן עֶבֶד לָמוֹ:

וַאֲמַר בְּרִיךְ יְיָ אֱלֹהֶה דְשֵׁם וַיְהִי כְנֻעַן
עֶבְדָּא לְהוּן:

ברוך ה' אלהי שם. שעתיד לשמור

הבטחתו לזרעו לתת להם את ארץ כנען:

ויהי. להם כנען למס עובד:

כֹּז יִפֹּת אֱלֹהִים לִיפֹת וְיִשְׁכֹּן

בְּאַהֲלֵי שֵׁם וְיִהְיֶה כְנַעַן עֶבֶד

לָמוֹ:

יִפְתִּי יִי לִיפֹת וְיִשְׁרֵי שְׁכִינָתָהּ בְּמִשְׁכְּנָהּ

דְּשֵׁם וְיִהְיֶה כְנַעַן עֶבְדָּא לְהוֹן:

יפת אלהים ליפת. מתורגם: יפתי, ירחיב:

וַיִּשְׁכֹּן בֹּאֵהֲלֵי שֵׁם. יִשְׂרָאֵל שְׁכִינָתוֹ
בְּיִשְׂרָאֵל. וּמִדְּרַשׁ חֲכָמִים, אֵף עַל פִּי שִׁיפַת
אֱלֹהִים לִיפַת, שֶׁבִּנְהָ כּוֹרֵשׁ שֶׁהִיא מִבְּנֵי
יִפַת בֵּית שְׁנִי, לֹא שֶׁרָתָה בּוֹ שְׁכִינָה, וְהֵיכָן
שֶׁרָתָה, בְּמִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן שֶׁבִּנְהָ שְׁלֹמֹה
שֶׁהִיא מִבְּנֵי שֵׁם: וַיְהִי כִנְעַן עֶבֶד. אֵף
מִשִּׁיגְלוֹ בְּנֵי שֵׁם, יִמְכְּרוּ לָהֶם עֲבָדִים מִבְּנֵי
כִנְעָן:

כֹּה וַיְחִי נֹחַ אַחֲרֵי הַמַּבּוּל שְׁלֹשׁ
מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמֵשִׁים שָׁנָה:

וַחֲיָא נַח בְּתֵר טוֹפָנָא תִּלְתַּּ מָּאָה

וַחֲמִשִּׁין שְׁנִין:

כֹּט וַיְהִי כָּל יְמֵי נַח תִּשְׁעַ

מֵאוֹת שְׁנָה וַחֲמִשִּׁים שְׁנָה

וַיָּמָת:

וַהֲוּ כָּל יוֹמֵי נַח תִּשְׁעַ מָּאָה וַחֲמִשִּׁין

שְׁנִין וַיָּמָת:

בראשית פרק-י

א וַיֵּאָלֶּה תוֹלְדֹת בְּנֵי נַח שֵׁם

חֵם וַיַּפֶּת וַיְהִלְדּוּ לָהֶם בָּנִים

אַחַר הַמִּבּוּל:

וְאֵלֶּיךָ תוֹלַדַּת בְּנֵי נֹחַ שֵׁם חֵם וַיַּפֶּת

וְאֶת־יִלְדֵּי לָהֶן בְּנִין בְּתָר טוֹפְנָא:

ב בְּנֵי יֶפֶת גֹּמֵר וּמִגּוֹג וּמִדַּי

וַיּוֹן וְתֹבֶל וּמִשֶּׁךְ וְתִירָם:

בְּנֵי יֶפֶת גֹּמֵר וּמִגּוֹג וּמִדַּי וַיּוֹן וְתֹבֶל

וּמִשֶּׁךְ וְתִירָם:

וְתִירָם. זו פרס:

ג וּבְנֵי גֹמֵר אֲשַׁכְנֹז וְרִיפַת

וְתוֹגְרָמָה:

וּבְנֵי גֹמֵר אֲשַׁכְנֹז וְרִיפַת וְתוֹגְרָמָה:

ד וּבְנֵי יוֹן אֱלִישָׁה וְתַרְשִׁישׁ

כְּתִים וְדַדְנִים:

וּבְנֵי יוֹן אֱלִישָׁה וְתַרְשִׁישׁ כְּתִים

וְדַדְנִים:

ה מֵאֵלָה נִבְרְדוּ אֵיִי הַגּוֹיִם

בְּאַרְצֹתָם אִישׁ לְלִשְׁנֹו

לְמַשְׁפַּחְתָּם בְּגוֹיָהֶם:

מֵאֵלֶּיךָ אֶת־פָּרְשׁוֹ נְגֹת עַמִּיָּא

בְּאַרְעֵהוֹן גִּבֹּר לְלִישָׁנָה לְזַרְעִיתָהוֹן

בְּעַמִּיָּהוֹן:

וּבְנֵי חָם כּוֹשׁ וּמִצְרַיִם וּפּוּט

וּכְנַעַן:

וּבְנֵי חָם כּוֹשׁ וּמִצְרַיִם וּפּוּט וּכְנַעַן:

ז וּבְנֵי כּוֹשׁ סְבָא וַחֲוִילָה

וְסִבְתָּה וְרַעְמָה וְסִבְתָּכָא וּבְנֵי

רַעְמָה שְׁבָא וְדָדִן:

וּבְנֵי כוֹשׁ סְבָא וַחֲוִילָה וְסַבְתָּה וְרַעְמָה

וְסַבְתָּכָא וּבְנֵי רַעְמָה שְׁבָא וְדָדִן:

ח וְכוֹשׁ יֶלֶד אֶת נִמְרֹד הוּא

הַחֵל לְהִיזֹת גִּבּוֹר בְּאַרְיֵן:

וְכוֹשׁ אֹלֶיד יֵת נִמְרֹד הוּא שָׂרִי לְמַהְיֵי

גִּבּוֹר תִּקְיָף בְּאַרְעָא:

לְהִיזֹת גִּבּוֹר. לְהַמְרִיד כָּל הָעוֹלָם עַל

הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בַּעֲצַת דּוֹר הַפְּלָגָה:

ט הוא הִיָּה גִבּוֹר צִיד לְפָנָי

יְהוָה עַל כֵּן יֹאמַר כְּנַמְרֹד

גִּבּוֹר צִיד לְפָנָי יְהוָה:

הוא הָיָה גִבּוֹר תִּקְיָה קָדָם יְיָ עַל כֵּן

יִתְאַמֵּר כְּנַמְרֹד גִּבּוֹר תִּקְיָה קָדָם יְיָ:

גבור ציד. צד דעתן של בריות בפיו,

ומטען למרוד במקום: לפני ה'. מתכוין

להקניטו על פניו: על כן יאמר. על כל

אדם מרשיע בעזות פנים, יודע רבונו

ומתכוין למרוד בו, יאמר, זה, כנמרוד

גבור ציד:

וַתְּהִי רֹאשִׁית מִמְּלֶכֶתוֹ בְּבֶל

וְאֶרֶץ וְאֶכַד וְכַלְנָה בְּאֶרֶץ

שִׁנְעָר:

וַהֲוָה רִישׁ מַלְכוּתָהּ בְּבֶל וְאֶרֶץ וְאֶכַד

וְכַלְנָה בְּאֶרֶץ דְּבֶל:

יֵא מִן הָאֶרֶץ הַחֹוּא יֵצֵא אֲשֹׁר

וַיִּבֶן אֶת נִינֻוָּה וְאֶת רַחְבֹּת

עִיר וְאֶת כָּלָח:

מִן אֶרֶץ (ס"א עֵיצָה) הָיָא נִפְק

אֶתְוֹרָא וּבְנָא יֵת נִינּוּה וְיֵת רְחַבַּת

(נ"א רְחוּבִי) קָרְתָּא וְיֵת כַּלַּח:

מִן הָאָרֶץ. כִּיּוֹן שְׂרָאָה אֲשׁוּר אֵת בְּנֵי

שׁוּמְעִין לְנִמְרוֹד, וּמִזְרַדִּין בַּמָּקוֹם לְבָנוֹת

הַמְּגִדֹל, יֵצֵא מֵתוֹכֶם:

יב וְאֵת רֶסֶן בֵּין נִינּוּה וּבֵין

כַּלַּח הוּא הָעִיר הַגְּדֹלָה:

וְיֵת רֶסֶן בֵּין נִינּוּה וּבֵין כַּלַּח הִיא

קִרְתָּא רַבְתָּא:

העיר הגדולה. היא נינוה, שנאמר ונינוה

היתה עיר גדולה לאלהים:

וּמִצְרַיִם יֶלֶד אֶת לִוְדִים וְאֶת

עֲנָמִים וְאֶת לְהַבִּים וְאֶת

נַפְתָּחִים:

וּמִצְרָאִי (בכל הס' וּמִצְרַיִם) אֶלְיָד יֶת

לִוְדָאִי וְיֶת עֲנַמָּאִי וְיֶת לְהַבָּאִי וְיֶת

נַפְתָּחָאִי:

להבים. שפניהם דומים ללהב:

יד ואת פתרים ואת כסלים

אשר יצאו משם פלשתים

ואת כפתרים:

וית פתרוסאי וית כסלוחאי די נפקו

מתמן פלשתאי וית קפוטקאי:

פתרוסים ואת כסלוחים אשר יצאו

משם פלשתים. משניהם יצאו, שהיו

פתרוסים וכסלוחים מחליפין משכב

נשותיהם אלו לאלו, ויצאו מהם
כלשתיים:

טו וּבְנֵעַן יֶלֶד אֶת צִידֹן בְּכֹרֹו
וְאֶת חַת:

וּבְנֵעַן אֹלִיד יֶת צִידֹן בְּכֹרֶה וְיֶת חַת:
טז וְאֶת הַיְבוּסִי וְאֶת הָאֱמֹרִי
וְאֶת הַגְּרָגְשִׁי:

יז וְיֶת יְבוּסָאִי וְיֶת אֱמֹרָאִי וְיֶת גְּרָגְשָׁאִי:
יח וְאֶת הַחֲוִי וְאֶת הָעֶרְקִי וְאֶת

הִפִּינִי:

וַיֵּת חֲוָאִי וַיֵּת עֶרְקָאִי וַיֵּת אֲנַתּוֹסָאִי:

יח וְאֵת הָאֲרוּדִי וְאֵת הַצִּמְרִי

וְאֵת הַחֲמָתִי וְאַחַר נִפְצוּ

מִשְׁפָּחוֹת הַכְּנַעֲנִי:

וַיֵּת אֲרוּדָאִי וַיֵּת צִמְרָאִי וַיֵּת חֲמַתָאִי

וַבִּתְּרֵן כֵּן אֶתְבַּדְּרוּ זֶרַעִית כְּנַעֲנָאִי:

וְאַחַר נִפְצוּ. מֵאֵלָּה נִפְצוּ מִשְׁפָּחוֹת

הַרְבֵּה:

יֵט וַיְהִי גְבוּל הַכְּנַעֲנִי מִצִּידוֹן

בְּאַכָּה גְרָרָה עַד עֵזָה בְּאַכָּה

סְדֹמָה וְעִמּוֹרָה וְאַדְמָה וְצָבִים

עַד לְשָׁעַ:

וַהֲוָה תַּחֲוִים כְּנַעֲנָאִי מִצִּידוֹן מֵי לְגָרָר

עַד עֵזָה מֵי לְסְדוֹם וְעִמּוֹרָה וְאַדְמָה

וְצָבִים עַד לְשָׁעַ:

גְבוּל. סוֹף אֶרֶצוֹ. כָּל גְבוּל לְשׁוֹן סוֹף

וּקְצָה: בְּאַכָּה. שֵׁם דְּבַר. וְלִי נִרְאָה כְּאָדָם

האומר לחבירו, גבול זה מגיע עד אשר
תבא לגבול פלוני:

כ אֵלֶּה בְּנֵי חָם לְמִשְׁפְּחֹתָם
לְשָׁנָתָם בְּאֶרֶצָּתָם בְּגוֹיֵיהֶם:

אֵלֶּין בְּנֵי חָם לְזֶרְעֵיתָהוֹן לְשָׁנָהוֹן
בְּאֶרֶץ־הוֹן בְּעַמֵּי־הוֹן:

לְשׁוֹנוֹתָם בְּאֶרְצוֹתָם. אֵף עַל פִּי
שִׁנְחֻלְקוֹ לְשׁוֹנוֹת וְאֶרְצוֹת, כֹּלֵם בְּנֵי חָם
הֵם:

כא וְלִנְשָׁם יִלְד גַּם הוּא אֲבִי כָל

בְּנֵי עֶבֶר אֲחֵי יִפְתַּח הַגְּדוֹל:

וְלִשְׁם אֶתִּילִיד אֶף הוּא אֲבוֹהוֹן דְּכָל

בְּנֵי עֶבֶר אֲחוּהֵי דִּיפְתַּח רַבָּא:

אבי כל בני עבר. הנהר היה שם: אחי

יפת הגדול. איני יודע אם יפת הגדול, אם

שם, כשהוא אומר שם בן מאת שנה וגו'

שנתיים אחר המבול, הוי אומר יפת הגדול,

שהרי בן ת"ק שנה היה נח כשהתחיל

להוליד, והמבול היה בשנת שש מאות

שנה, נמצא שהגדול בבניו היה בן מאה

שנה, ושם לא הגיע למאה עד שנתים

אחר המבול: אחי יפת. ולא אחי חם,

שאלו שניהם כבדו את אביהם, וזה בזהו:

כב בני שם עילם ואֶשור

ואֶרֶפַכְשַׁד וְלוֹד וְאַרְם:

בני שם עילם ואֶשור ואֶרֶפַכְשַׁד וְלוֹד

וְאַרְם:

כג ובני אֶרֶם עוֹמַן וְחוּל וְגִתֵּר

וּמִשֵּׁ:

וּבְנֵי אָרַם עוֹץ וְחוּל וְגֵתָר וּמֹשׁ:

כד וְאַרְפַּכְשַׁד יֶלֶד אֶת שָׁלַח

וְשָׁלַח יֶלֶד אֶת עֵבֶר:

וְאַרְפַּכְשַׁד אֱוֹלִיד יֵת שָׁלַח וְשָׁלַח

אֱוֹלִיד יֵת עֵבֶר:

כה וְלַעֲבֹר יֶלֶד שְׁנֵי בָנִים שֵׁם

הָאֶחָד פֶּלֶג כִּי בִימֵיו נִפְלְגָה

הָאָרֶץ וְשֵׁם אֶחָיו יִקְטָן:

וְלַעֲבֹר אֶתִּילִידוֹ תֵרִין בְּנִין שׁוּם חַד

פֶּלֶג אֲרִי בְיוֹמוֹהִי אֶתְפְּלִיגַת אֶרְעָא

וְשׁוּם אַחֲוֵהִי יִקְטֹן:

**נפלגה. נתבלבלו הלשונות, ונפוצו מן
הבקעה, ונתפלגו בכל העולם, למדנו
שהיה עבר נביא, שקרא שם בנו על שם
העתיד. ושנינו בסדר עולם שבסוף ימיו
נתפלגו, שאם תאמר בתחלת ימיו, הרי
יקטן אחיו צעיר ממנו, והוליד כמה
משפחות קודם לכן, שנאמר ויקטן ילד
וגו', ואחר כך ויהי כל הארץ וגו', ואם
תאמר באמצע ימיו, לא בא הכתוב לסתום**

אלא לפרש, הא למדת, שבשנת מות פלג

נתפלגו: יקטן. שהיה עניו ומקטין עצמו,

לכך זכה להעמיד כל המשפחות הללו:

בוֹ וַיִּקְטַן יֶלֶד אֶת אֱלֹמוֹדֶד וְאֶת

שָׁלַף וְאֶת חֲצִרְמוֹת וְאֶת יֶרַח:

וַיִּקְטַן אוֹלִיד יֵת אֱלֹמוֹדֶד וַיֵּת שָׁלַף

וַיֵּת חֲצִרְמוֹת וַיֵּת יֶרַח:

חצרמות. על שם מקומו, דברי אגדה:

בוֹ וְאֶת הַדּוֹרָם וְאֶת אוֹזַל וְאֶת

דְּקָלָהּ:

וַיֵּת הַדּוֹרֶם וַיֵּת אוֹזֵל וַיֵּת דְּקָלָהּ:

בַּח וְאֵת עֹבֵל וְאֵת אַבִּימָאֵל

וְאֵת שְׁבָא:

וַיֵּת עֹבֵל וַיֵּת אַבִּימָאֵל וַיֵּת שְׁבָא:

בֶּטְוֵאֵת אוֹפֵר וְאֵת חַוִּילָה וְאֵת

יוֹבֵב כָּל אֵלֶּה בְּנֵי יִקְטָן:

וַיֵּת אוֹפֵר וַיֵּת חַוִּילָה וַיֵּת יוֹבֵב כָּל

אֵלֶּין בְּנֵי יִקְטָן:

לֹא־יִהְיֶה מוֹשָׁבָם מִמֵּשָׁא בְּאַכָּה

סִפְרָה חַר הַקֶּנֶדֶם:

וְהָיָה מוֹתְבִנְהוֹן מִמֵּשָׁא מָטִי לְסֹפֶר טוֹר

מִדִּינָחָא:

לֹא אֱלֹה בְנֵי שֵׁם לְמִשְׁפָּחֹתָם

לְלִשְׁנָתָם בְּאַרְצֹתָם לְגוֹיֵהֶם:

אֱלִין בְנֵי שֵׁם לְזִרְעִיתָהוֹן לְלִשְׁנָהוֹן

לְאַרְעִתָהוֹן בְּעַמֵּי־הוֹן:

לִב אֱלֹה מִשְׁפָּחֹת בְנֵי נֹחַ

לְתוֹלְדֹתָם בְּגוֹיָהֶם וּמֵאֵלָּה

נִפְרְדוּ הַגּוֹיִם בְּאֶרֶץ אַחֵר

הַמִּבּוּל:

אֵלֶּיךָ זִרְעִית בְּנֵי נֹחַ לְתוֹלְדֹתָהוֹן

בְּעַמֻּמִּיהוֹן וּמֵאֵלֶּיךָ אֶת־פָּרְשׁוֹ עַמֻּמִּיָּא

בְּאֶרֶץ אֲבָרָה בְּתַר טוֹפְנָא:

בראשית פרק-יא

שְׁבִיעִי וַיְהִי כָל

הָאֲרֶץ שֶׁפָּה אֶחָת וְדְבָרִים

אַחֲדִים:

וְהָיָה כָּל אֶרֶץ לִישָׁן חָד וּמִמָּלָל חָד:

שֶׁפָּה אֶחָת. לְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ: וְדְבָרִים

אֶחָדִים. בָּאוּ בַעֲצָה אֶחָת וְאָמְרוּ, לֹא כָל

הַיָּמָנוּ שִׁיבוֹר לֹא אֶת הָעֲלִיּוֹנִים, נַעֲלָה

לְרַקִּיעַ וְנַעֲשֶׂה עָמֹד מִלְחָמָה. דְּבַר אַחֵר, עַל

יַחֲידוֹ שֶׁל עוֹלָם. דְּבַר אַחֵר וְדְבָרִים אֶחָדִים,

אָמְרוּ אֶחָת לְאֶלֶף וְתִרְנָ"ו שָׁנִים הִרְקִיעַ

מִתְמוֹטֵט, כֶּשֶׁם שֶׁעָשָׂה בִּימֵי הַמַּבּוּל, בּוֹאוּ

וַנַּעֲשֶׂה לּוֹ סְמוּכוֹת.:

ב וַיְהִי בְּנִסְעָם מִקֶּדֶם וַיִּמָּצְאוּ

בְּקִנְיָה בְּאֶרֶץ שִׁנְעָר וַיֵּשְׁבוּ

שָׁם:

וַהֲוָה בְּמִטְלְהוֹן בְּקִדְמִיתָא וַאֲשַׁכְחוּ

בְּקִנְיָתָא בְּאֶרֶץ דְּבָבֵל וַיִּתִּיבוּ תַּמָּן:

בנסעם מקדם. שהיו יושבים שם,

כדכתיב למעלה ויהי מושבם וגו' הר

הקדם, ונסעו משם לתור להם מקום

להחזיק את כלם, ולא מצאו אלא שנער:

ג וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ הִבָּה

נֶלְבָנָה לְבָנִים וְנִשְׂרָפָה

לְשִׂרְפָה וְתִהְיֶה לָהֶם הַלְבָנָה

לְאָבֹן וַחֲחֹמֶר הִיָּה לָהֶם לְחֹמֶר׃

וַאֲמָרוּ גִבֹּר לְחִבְרָה הָבֹו נִרְמִי לְבָנִין

וְנוֹקְדִינוֹן בְּנוֹרָא יוֹקְדָתָא (נ"י בְּנוֹרָא)

וְהָיוּ לְהוֹן לְבִנְתָּא לְאִבְנָא וַחֲמִרָא

הָיוּ לְהוֹן לְשִׁיעַ׃

איש אל רעהו. אומה לאומה, מצרים

לְכוּשׁ, וְכוּשׁ לְפוּט, וְפוּט לְכַנְעֵן: הִבֵּה.
הַזְמִינוּ עֲצֻמָּכֶם. כָּל הִבֵּה לְשׁוֹן הַזְמִנָּה
הוּא, שִׁמְכִינִים עֲצֻמָּן וּמִתְחַבְּרִים לְמִלְאכָה
אוּ לְעֵצָה אוּ לְמִשָּׂא. הִבֵּה הַזְמִינוּ
אֶפְרַקְלִיִּי"ר בִּלְעִז: לְבָנִים. שְׂאִין אֲבָנִים
בַּבֵּל שֶׁהִיא בִקְעָה: וְנִשְׂרָפָה לְשִׂרְפָּה. כִּךְ
עוֹשִׂין הַלְּבָנִים שִׁקּוּרִים טוֹוֹלִ"ש שִׁרְפִים
אוֹתָם בִּכְבֻּשׁ: לְחֹמֶר. לְטוֹחַ הַקִּיר:

וַיֹּאמְרוּ הֶבֶה נִבְנֶה לָנוּ עִיר
וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַשָּׁמַיִם וְנַעֲשֶׂה

לָנוּ שֵׁם פֶּן נִכְּזֵם עַל פְּנֵי כָל

הָאָרֶץ:

וְאָמְרוּ הָבוּ נִבְנֶה לָנוּ קָרָתָא וּמִגְדָּלָא

וְרִישָׁהּ מִטִּי עַד צִית שְׁמַיָּא וְנַעֲבִיד

לָנוּ שׁוֹם דִּילְמָא נִתְבַּדַּר עַל אִפֵּי כָל

אֶרֶעָא:

פֶּן נִכְּזֵם. שְׁלֵא יִבִּיא עֲלֵינוּ שׁוֹם מִכָּה

לְהַפִּיצֵנוּ מִכָּאן:

הַ וַיִּרְדּוּ יְהוָה לִרְאוֹת אֶת הָעִיר

וְאֵת הַמִּגְדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ בְנֵי

הָאָדָם:

וְאֶתְגִּלִּי יִי לְאֶת־פֶּרַעַא עַל עֹבְדֵי

קִרְתָּא וּמִגְדָּלָא דִּי בָנוּ בְנֵי אָנְשָׁא:

וַיֵּרֶד ה' לִרְאוֹת. לֹא הוֹצֵרֶךְ לְכַךְ, אֲלֵא בֹא

לְלַמֵּד לְדִיּוּנִים, שְׁלֹא יִרְשִׁיעוּ הַנִּידוֹן עַד

שִׁירָאוּ וַיְבִינוּ. בַּמִּדְרָשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא: בְּנֵי

הָאָדָם. אֲלֵא בְנֵי מִי, שְׁמָא בְנֵי חֲמוּרִים

וּגְמֻלִים, אֲלֵא בְנֵי אָדָם הָרָאשׁוֹן, שְׁכַפָּה

אֵת הַטּוֹבָה וְאָמַר הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה

עמדי, אף אלו כפו בטובה למרוד במי

שהשפיעם טובה ומלטם מן המבול:

וַיֹּאמֶר יְהוָה הֵן עַם אֶחָד

וְשִׁפָּה אֶחָת לְכֻלָּם וְזֶה הַחֲלָם

לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא יִבָּצֵר מֵהֶם

כֹּל אֲשֶׁר יִזְכְּרוּ לַעֲשׂוֹת:

וַאֲמַר ייָ הָא עַמָּא חַד וְלִישָׁן חַד

לְכָל־הוֹן וְדִין דְּשָׂרִיו לְמַעַבְד וְכַעַן לֹא

יִתְּמַנֶּע מִנְּהוֹן כֹּל דְּחֻשִּׁיבוּ לְמַעַבְד:

הן עם אחד. כל טובה זו יש עמהן שעם
אחד הם ושפה אחת לכולן, ודבר זה החלו
לעשות: החלם. כמו אמרם עשותם,
להתחיל הם לעשות: לא יבצר מהם וגו'
לעשות. בתמיה. יבצר לשון מניעה
בתרגומו, ודומה לו יבצור רוח נגידים:

וְהָבָה נִרְדָּה וְנִבְלָה שֵׁם שְׁפָתָם
אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ אִישׁ שְׁפַת
רֵעֵהוּ:

הָבוּ נִתְגַּלִּי וְנִבְלָבֵל תִּמָּן לִישְׁנֵהוּן דָּלָא

יִשְׁמְעוֹן (גִּבֹּר) אֲנִי לִישָׁן חֲבֵרָה:

הבה נרדה. בבית דינו נמלך מענותותו

יתירה: הבה. מדה כנגד מדה, אמרו הבה

נבנה, והוא כנגדם מדד ואמר הבה נרדה:

ונבלה. ונבלבל נו"ן משמש בלשון רבים,

זה"א אחרונה יתירה, כה"א של נרדה לא

ישמעו. זה שואל לבנה וזה מביא טיט,

וזה עומד עליו ופוצע את מוחו:

ח וַיִּפֹּן יְהוָה אֶתְּכֶם מִשָּׁם עַל

פְּנֵי כָל הָאָרֶץ וַיַּחְדְּלוּ לְבָנֵת

העיר:

וּבִדֵּר יִי יִתְהוֹן מִתָּמָן עַל אֲפִי כָּל

אֶרֶץ וּמִנֶּעוֹ לְמִבְּנֵי (נ"י וְאֶת־מִנֶּע

מִלְּמִבְּנֵי) קִרְתָּא:

ויפץ ה' אותם משם. בעולם הזה, מה

שאמרו פן נפוצ נתקיים עליהם, הוא

שאמר שלמה מגורת רשע היא תבואנו:

ט עַל כֵּן קִרְא שְׁמָהּ בְּכָל כִּי

שֵׁם בָּלָל יְהוָה שְׁפַת כָּל הָאָרֶץ

וּמִנְשָׁם הִפִּיצָם יְהוָה עַל פְּנֵי

כָּל הָאָרֶץ:

עַל כֵּן קָרָא שְׁמָהּ בָּבֶל אֲרֵי תִמְן בְּלִבָּל

יִי לִישָׁן כָּל אֶרֶץ וּמִתִּמְן בְּדֶרֶנוֹן יִי

עַל אִפִּי כָּל אֶרֶץ:

וּמִשָּׁם הִפִּיצָם. לָמַד שְׂאִין לֶחֶם חֶלֶק

לְעוֹלָם הַבָּא, וְכִי אִי זֶה קִשָּׁה שֶׁל דּוֹר

הַמְּבוֹרָא אוֹ שֶׁל דּוֹר הַפְּלָגָה, אֲלוֹ לֹא פִשְׁטוֹ

יָד בְּעֵיקָר, וְאֲלוֹ פִשְׁטוֹ יָד בְּעֵיקָר לְהִלָּחֵם

בּוֹ, וְאֲלוֹ נִשְׁטָפוּ וְאֲלוֹ לֹא נִאֲבְדוּ מִן

העולם, אלא שדור המבול היו גזלנים
והיתה מריבה ביניהם, לכך נאבדו, ואלו
היו נוהגים אהבה וריעות ביניהם, שנאמר
שפה אחת ודברים אחדים, למדת ששנאוי
המחלוקת וגדול השלום:

יְאֱלֹהֵהָ תוֹלְדֹת שֵׁם שֵׁם בֶּן
מֵאֵת שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת
אֲרַפַּכְשָׁד שְׁנַת־יָם אַחֵר
הַמִּבּוֹל:

אֵלֶּיֶן תּוֹלְדֹת שֵׁם שֵׁם בֶּר מֵאָה שְׁנִין

וְאוֹלִיד יֵת אֶרְפַּכְשֹׁד תְּרֵיתִין שָׁנִין בְּתֵר

טוֹפְנָא:

שֵׁם בֶּן מֵאָת שָׁנָה. כִּשְׁהוֹלִיד אֶת

אֶרְפַּכְשֹׁד שְׁנָתִים אַחֵר הַמְּבֹול:

יֵא וַיַּחֲיֵי שֵׁם אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת

אֶרְפַּכְשֹׁד חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה

וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:

וַחֲיָא שֵׁם בְּתֵר דְּאוֹלִיד יֵת אֶרְפַּכְשֹׁד

חֲמֵשׁ מֵאָה שָׁנִין וְאוֹלִיד בָּנִין וּבָנָן:

יב וְאַרְפַּכְשָׁד חִי חֲמֵשׁ

וְשָׁלְשִׁים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת שָׁלַח:

וְאַרְפַּכְשָׁד חִיָּא תִּלְתִּין וַחֲמֵשׁ שָׁנִין

וַאֲוֹלִיד יֵת שָׁלַח:

יג וַיְחִי אַרְפַּכְשָׁד אַחֲרֵי הֲוֹלִידוֹ

אֶת שָׁלַח שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְאַרְבַּע

מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים

וּבָנוֹת:

וַחֲיָא אַרְפַּכְשָׁד בְּתָר דְּאוֹלִיד יֵת שָׁלַח

אַרְבַּע מֵאָה וּתְלָת שָׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין

וּבָנָן:

יָד וְשֵׁלַח חֵי שְׁלֹשִׁים שָׁנָה

וַיּוֹלֶד אֶת עֵבֶר:

וְשֵׁלַח חֵיָּא תְּלָתִין שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת

עֵבֶר:

טו וַיְחִי שֵׁלַח אַחֲרַי הוֹלִידוֹ אֶת

עֵבֶר שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְאַרְבַּע

מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים

וּבְנוֹתֶיךָ:

וַחֲיָא שְׁלַח בְּתָר דְּאוֹלִיד יְתָ עֶבֶר

אַרְבַּע מֵאָה וְתִלְתָּ שְׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין

וּבְנִין:

מִזֹּ וַיְחִי עֶבֶר אַרְבַּע וְשָׁלְשִׁים

שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת פִּלְגָּ:

וַחֲיָא עֶבֶר תְּלָתִין וְאַרְבַּע שְׁנִין וְאוֹלִיד

יְתָ פִּלְגָּ:

יִזֹ וַיְחִי עֶבֶר אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת

פֶּלֶג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע

מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים

וּבָנוֹת:

וַחֲיָא עֶבֶר בֶּתָר דְּאוֹלִיד יֵת פֶּלֶג אַרְבַּע

מֵאָה וּתְלָתִין שָׁנִין וְאוֹלִיד בָּנִין וּבָנוֹ:

יֵחַ וַיְחִי פֶלֶג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה

וַיּוֹלֶד אֶת רְעוֹ:

וַחֲיָא פֶלֶג תְּלָתִין שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת רְעוֹ:

יֵט וַיְחִי פֶלֶג אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת

רְעוּ תִשַׁע שָׁנִים וּמֵאֲתָיִם

שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת׃

וַחַיָּא פֶּלֶג בְּתָר דְּאוֹלִיד יָת רְעוּ מֵאֲתָן

וְתִשַׁע שָׁנִין וַאוֹלִיד בָּנִין וּבָנָן׃

כ וַיַּחֲי רְעוּ שְׁתַּיִם וְשְׁלֹשִׁים

שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת שָׂרוּג׃

וַחַיָּא רְעוּ תִלְתִּין וְתִרְתִּין שָׁנִין וַאוֹלִיד

יָת שָׂרוּג׃

כא וַיַּחֲי רְעוּ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת

שְׁרוּגַ שְׁבַע שְׁנִים וּמֵאֲתָיִם

שְׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת׃

וַחֲיָא רְעוּ בְּתָר דְּאוֹלִיד יָת שְׁרוּגַ

מֵאֲתָן וּשְׁבַע שְׁנִין וְאוֹלִיד בָּנִין וּבָנוֹ׃

כב וַיְחִי שְׁרוּגַ שְׁלֹשִׁים שְׁנָה

וַיֹּלֶד אֶת נַח׃

וַחֲיָא שְׁרוּגַ תְּלָתִין שְׁנִין וְאוֹלִיד יָת

נַח׃

כג וַיְחִי שְׁרוּגַ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ

אֶת־נֶחֱדָר מֵאַתִּים שְׁנָה וַיֹּלֶד

בָּנִים וּבָנוֹת:

וַחֲיָא שְׂרוּג בְּתָר דְּאוֹלִיד יֵת נֶחֱדָר

מֵאַתָּן שְׁנִין וְאוֹלִיד בָּנִין וּבָנוֹ:

כֹּד וַיְחִי נֶחֱדָר תִּשְׁעָ וְעֶשְׂרִים

שְׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־תִּרְחָ:

וַחֲיָא נֶחֱדָר עֶשְׂרִין וְתִשְׁעָ שְׁנִין וְאוֹלִיד

יֵת תִּרְחָ:

כֹּה וַיְחִי נֶחֱדָר אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־

תֵּרַח תִּשַׁע עֶשְׂרֵה שָׁנָה וּמֵאָה

שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת׃

וַחִיָּא נָחוֹר בֶּתֶר דְּאוֹלִיד יֵת תֵּרַח מֵאָה

וּתִשַׁע עֶשְׂרֵה שָׁנִין וַאוֹלִיד בָּנִין וּבָנָן׃

כו וַיְחִי תֵרַח שִׁבְעִים שָׁנָה

וַיּוֹלֶד אֶת אַבְרָם אֶת נָחוֹר

וְאֶת הָרָן׃

וַחִיָּא תֵרַח שִׁבְעִין שָׁנִין וַאוֹלִיד יֵת

אַבְרָם יֵת נָחוֹר וְיֵת הָרָן׃

כז וַאֲלֹהַ תּוֹלְדֹת תְּרַח תְּרַח

הוֹלִיד אֶת אַבְרָם אֶת נָחוֹר

וְאֶת הָרָן וְהָרָן הוֹלִיד אֶת

לוֹט:

וַאֲלֵין תּוֹלְדֹת תְּרַח תְּרַח אוֹלִיד יֵת

אַבְרָם יֵת נָחוֹר וְיֵת הָרָן וְהָרָן אוֹלִיד

יֵת לוֹט:

כח וַיָּמָת הָרָן עַל פְּנֵי תְּרַח

אַבְרָם בְּאֶרֶץ מוֹלְדֹתוֹ בְּאֹר

פְּשָׁדִים:

וּמִית הָרֶן עַל אֲפִי תֶרַח אֲבוֹהִי בְּאַרְעָא

דִּילְדוּתָהּ בְּאוּרָא דְכַסְדָּאִי:

עַל פְּנֵי תֶרַח אֲבִיו. בַּחֲיֵי אֲבִיו, וּמִדְרֵשׁ

אֲגָדָה, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁעַל יְדֵי אֲבִיו מָת,

שֶׁקֶבֶל תֶּרַח עַל אֲבָרָם בְּנוֹ לְפָנָי נִמְרוֹד, עַל

שִׁכְתָּת אֶת צִלְמִיּוֹ וְהִשְׁלִיכָם לְכַבֶּשֶׂן הָאֵשׁ,

וְהָרֶן יוֹשֵׁב וְאוֹמֵר בְּלָבוֹ, אִם אֲבָרָם נּוֹצֵחַ,

אֲנִי מִשְׁלֹו, וְאִם נִמְרוֹד נּוֹצֵחַ, אֲנִי מִשְׁלֹו,

וּכְשֶׁנִּיצֵל אֲבָרָם אִמְרוּ לוֹ לְהָרֶן מִשְׁלֹו מִי

אתה, אמר להם הֲרֵן מִשָּׁל אַבְרָם אֲנִי,
הִשְׁלִיכוּהוּ לְכַבֶּשֶׁן הָאֵשׁ וְנִשְׂרָף, וְזֶהוּ אֹר
בְּשָׂדִים. וּמִנַּחֵם פִּירֵשׁ, אֹר, בִּקְעָה, וְכֵן
בְּאֹרִים כְּבָדוֹ ה', וְכֵן מֵאֹרֶת צַפְעוֹנִי, כָּל
חֹזֵר וּבִקַּע עֲמוֹק קְרוֹי אֹר:

מִפְטִיר

כַּטְּ וַיִּקַּח

אַבְרָם וְנַחֲזֹר לָהֶם נָשִׁים שֵׁם
אֵשֶׁת אַבְרָם שָׂרִי וְשֵׁם אֵשֶׁת

נַחֲזֹר מִלְכָּה בֵּת הָרֶן אָבִי

מִלְכָּה וְאָבִי יִסְכָּה:

וְנָסִיב אֲבָרָם וְנַחֲזֹר לְהוֹן נִשִּׁין שׁוּם

אֶתֶּת אֲבָרָם שָׂרִי וְשׁוּם אֶתֶּת נַחֲזֹר

מִלְכָּה בֵּת הָרֶן אֲבֹהָא דְּמִלְכָּה וְאֲבֹהָא

דְּיִסְכָּה:

יִסְכָּה. זֹו שְׂרָה, עַל שֵׁם שְׂסוּכָה בְּרוּחַ

הַקּוֹדֶשׁ, וְשָׂהֲכַל סוֹכִין בִּיפִיָּה, וְעוֹד יִסְכָּה

לְשׁוֹן נְסִיכּוֹת, כְּמוֹ שְׂרָה לְשׁוֹן שְׂרָה:

לֹא וְתִהְיֶה שְׂרִי עֶקְרָה אֵין לָהּ
וְלֹדִי:

וְהָיוּ שְׂרִי עֶקְרָה לִית לָהּ וְלֹדִי:

לֹא וַיִּקַּח תִּרְחַח אֶת אֲבָרָם בְּנוֹ
וְאֵת לוֹט בֶּן הָרֵץ בֶּן בְּנוֹ וְאֵת
שְׂרִי כָלָתוֹ אֵשֶׁת אֲבָרָם בְּנוֹ
וַיֵּצְאוּ אֹתָם מֵאֹר כַּשְׂדִּים
לְלֶכֶת אֶרֶץ כְּנַעַן וַיִּבְאוּ עַד

חֲרֹן וַיֵּשְׁבוּ שָׁם:

וַיְדַבֵּר תִּרְחַח יֵת אֲבָרָם בְּרָה וַיֵּת לוֹט בַּר

חֲרֹן בַּר בְּרָה וַיֵּת שְׂרִי כַלְתָּה אֶת־

אֲבָרָם בְּרָה וַנִּפְקוּ עֲמָהוֹן מֵאוּרָא

דְּכַסְדָּאִי לְמִיזַל לְאַרְעָא דְּכַנְעַן וְאֵתוּ

עַד חֲרֹן וַיִּתְּיבוּ תַּמָּן:

וַיֵּצְאוּ אֹתָם. וַיֵּצֵא תִרְחַח וְאֲבָרָם עִם לוֹט

וְשְׂרִי:

לִב וַיִּהְיוּ יָמֵי תִרְחַח חָמֵשׁ שָׁנִים

וּמֵאֲתָיִם שְׁנָה וַיָּמָת תֶּרַח

בְּחָרָן:

וְהָיוּ יוֹמֵי תֶּרַח מֵאָתָן וַחֲמִשׁ שָׁנִין וַמִּית

תֶּרַח בְּחָרָן:

וימת תרח בחרן. לאחר שיצא אברם מחרן

ובא לארץ כנען והיה שם יותר מששים

שנה, שהרי כתיב ואברם בן חמש שנים

ושבעים שנה בצאתו מחרן, ותרח בן

שבעים שנה היה כשנולד אברם, הרי

קמ"ה לתרח כשיצא אברם מחרן, עדיין

נשארו משנותיו הרבה, ולמה הקדים
הכתוב מיתתו של תרח ליציאתו של
אברם, שלא יהא הדבר מפורסם לכל
ויאמרו לא קיים אברם את כבוד אביו,
שהניחו זקן והלך לו, לפיכך קראו הכתוב
מת, שהרשעים אף בחייהם קרוים מתים,
והצדיקים אף במיתתן קרוים חיים,
שנאמר ובניהו בן יהוידע בן איש חי:
בחרן. הנו"ן הפוכה, לומר לך עד אברם
חרון אף של מקום: חסלת פרשת נח: